

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΑΙ ΑΙ ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ

Εὐφροσύνως ἐχαίρεισθη πρό τινος τὸ ἄγγελμα τοῦ διορισμοῦ διευθυντοῦ καὶ γραμματέως τοῦ παρὰ τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον δημοιουργουμένου θεάτρου· οἱ διορισθέντες ἐχαίρεισθησαν ἁμοφώνως ὡς οἱ μᾶλλον ἀρμόδιοι πρὸς τὴν ὄχι τόσον εὐκολὸν καὶ γνώσιν καὶ θέλησιν καὶ φιλεργίαν ἀπαιτούσαν λειτουργίαν ταύτην. Ὁ Βασιλεὺς ἐφάνη οὕτω σπουδαίως σκεπτόμενος περὶ δημοιουργίας Ἑλληνικοῦ θεάτρου· εἶνε καιρὸς νὰ μετατεθῇ ἡ ἰδέα αὕτη ἀπὸ τούτων λαθουρίθου· τῶν ὀνειροπολιῶν εἰς τὴν χώραν τῶν πραγμάτων· καιρὸς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον ἀπὸ ἐλευθείου ἀκράτους ἐν κράτει, μεστοῦ πάσης ἀταξίας καὶ ἀναρχίας, νὰ παγιωθῇ εἰς θεσμόν. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ χρῆμα, ἔχει τὴν διάθεσιν νὰ ἐπιδιώξῃ ἕως τέλους τὸν εὐγενῆ καὶ γενναῖον σκοπὸν τοῦτον. Ἐμπρός. Τύχη ἀγαθῇ!

Ἄλλὰ μετὰ τὴν ἁμόφωνον ταύτην ὅσον καὶ εὐλογον ἐπιδοκιμασίαν τῆς ἡγεμονικῆς πράξεως, ὅποια χρυσὴ εὐκαιρία διὰ νὰ ξεφυτρώσῃ εἰς τὸ μέσον, διὰ νὰ ἐκρωνηθῶσιν ὡς ἄρθρα πίστεως, διὰ νὰ παραταχθῶσι μεγαλοπρεπῶς, διὰ νὰ ἀναμασηθῶσιν ἀπαξ ἔτι μετ' ἀπλήστου ὀρέξεως ἀσπληκθῶρωτοι κοινοτοπίαι, τετριμμέναι ὅσον καὶ ἀδασπᾶνστοι ἀλήθειαι, κεναὶ φράσεις, ἀχώνευτοι ἀλήθειαι, ἐκτιθέμεναι τόσον ἀνεπαρκῶς καὶ τόσον πλημμυρῶς, ὥστε νὰ ἐμφανίζωνται ὡς ψεύδη, βαθύως ριζωμέναι προλήψεις καὶ ἀβελήστικται σκέψεις, τέλος πάν ὅ,τι παντοῦ καὶ πάντοτε ἀποτελεῖ τὴν ἀγαλλίασιν τῶν σχολαστικῶν καὶ τῶν ἀφιλοσοφῆτων.

Οἱ μὲν ἀνέπερψαν δοξολογίας πρὸς τὸν Ὑψίστον «ὅτι θὰ ἴδουν ἐπὶ τέλους ἀναγεννώμενον καὶ προοδεῖον ἀπὸ τῆς σκηῆς τοῦ «Βασιλικοῦ δραματικοῦ θεάτρου» τὸ καλούμενον Ἑθνικὸν θέατρον. Οὗτοι εἶνε οἱ ἀποκρούοντες ὡς ἀνθεθνικὴν τὴν τέχνην, ἡ ὅποια εἴτε εἰς τὸ δράμα, εἴτε εἰς τὴν ἐπικολορικὴν ποίησιν, εἴτε εἰς τὴν διήγησιν, εἴτε εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν πεζογραφίαν, εἴτε εἰς τὴν ζωγραφικὴν, εἴτε εἰς τὴν μουσικὴν, εἴτε εἰς τὰ ἔργα τῆς φαντασίας ἐν γένει, δὲν διαγράφει τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας τῆς ἐντός ὀρισημένων ἰδεῶν, σκέψων, αἰσθημάτων, λέξεων καὶ ρυθμῶν ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ λαογραφίας, δὲν καταγίνεται θηριωδῶς εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῶν σκιῶν τῶν Μακρῶννομάχων καὶ εἰς μαγεῖον παντοειδῶν θουρίων περὶ ἀνακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δὲν ἀρκεῖται, διὰ μὲν τὴν

οὐσίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῆς εἰς μόνον τὰ ἰδεώδη τοῦ μακαρίτου Ζήση Σωτηρίου, διὰ δὲ τὴν μορφήν καὶ τὴν γλῶσσαν εἰς τὰ κύρια ἄρθρα τοῦ «Φωτός» τοῦ Κηρύδη. Τοιαύτη τέχνη, ἰδικιτέρως διὰ τὴν παραγωγὴν δραμάτων, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὡς κλασικὰ πρότυπα ἢ ὅσο μόνον ἔργα, διὰ μὲν τὰ ὑψηλότερα καὶ τραγικώτερα τὴν «Ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως» τοῦ Ζαμπελίου, διὰ δὲ τὰ ἀπλοῦστερα καὶ εἰδυλικώτερα, τὴν «Σκλάβαν» τοῦ κ. Περρειαίου. Πᾶσα ἀπὸ τοῦ φωτός τῶν δύο τούτων φάσεων παρέκκλισις δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑδηγήσῃ παρὰ εἰς ἀρεσκτον πολιτικόν, κοινωνικόν καὶ φιλολογικόν ναυαγίον, ὃ Ἕλληνας δὲ, εἴτε δραματογράφους εἴτε θεατῆς, ὃ συγκινῶν ἢ συγκινούμενος ἀπὸ παραστάσεις κειμένας ἐξω τοῦ σιδήρου τοῦτου κύκλου, τίποτε ὀλιγώτερον, προδίδει τὴν πατριᾶν. Οὕτως ἐννοοῦν τὸ θέατρον οἱ ἀμείλικοι πατριῶται.

Οἱ δὲ, ἐξ ἐναντίας, ἐχαίρεισθη τὴν ἵδρυσιν τοῦ «Βασιλικοῦ δραματικοῦ θεάτρου» ὡς μέγαν σταθμὸν ἀπολυτρώσεως ἡμῶν ἀπὸ παντός ἔργου, γεγραμμένου εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἀξιώσεως ἔχοντος ὀποιασδήποτε πρωτοτυπίας καὶ ὀποιασδήποτε τέχνης· οὗτοι καταδικάζουν ἀνεξέταστος καὶ χονδρικῶς πᾶσαν παραγωγὴν ἐκ μέρους Ἑλλήνων συγγραφέως, ὡς ἀναξίαν λόγου, καὶ ἐπομένως ἀξίαν ὄχι τῆς ἀπὸ σκηῆς ἐμφανίσεως, ἀλλὰ τοῦ Κκιαδᾶ μόνον. Ἄντιλαμβάνονται τὴν φύσιν τῆς ποιήσεως καὶ τῆς λογοτεχνίας ὡς κατὰ τι μαθηματικῶς ἀνάλογον πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ Κράτους καὶ τῆς Πολιτείας ὅσον ἠμποροῦμεν διὰ τῶν ἰδίων ἡμῶν δυνάμεων νὰ δρέψωμεν στρατιωτικὰς καὶ διπλωματικὰς δάφνας, ἄλλο τόσον δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν εὐπρόσωπον θέατρον διὰ τῆς προσφοράς τῶν πενιχροτάτων πνευματικῶν κεφαλαίων, τὰ ὅποια διαθέτει ὁ τόπος. Ἐχομεν ἀνάγκην ὀργανωθῶν, ὅπως εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως, οὕτω καὶ εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῆς καλλιτεχνικῆς δημοιουργίας. Κάτω λοιπὸν τὰ πρωτότυπα λεγόμενα ἔργα· ἃς προσδράμωμεν εἰς μόνον τὰ δραματολόγια τῶν ξένων λαῶν. Οὕτως ἀπαλλασσόμεθα καὶ τοῦ κόπου τῆς ἐξ ἰδίων κρίσεως καὶ ἐκλογῆς. Τὶ ὀληρόν καὶ πόσον κοπιῶδες νὰ ἐξοδεύῃ κανεὶς τὴν πολῦτιμον σκέψιν τοῦ πρό ἔργου, περὶ τῶν ὀποίων οὐδεὶς λόγος ἔγινεν εἰς τὰ γραμματολογικὰ ἐγχειρίδια τῶν διαφόρων λαῶν, πρό ἔργου, τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων τῶν ὀποίων δὲν συνεθίσταμεν νὰ προσφέρωμεν μετὰ θαυμαστικῆς ἠχηρότητος, τὰ περισσώτερα

καλῆ τῆ πίστει, διότι τὰ ἀκούομεν ἐκ παιδῶν, χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ γνωρίζωμεν διατί!

Ἰδιαιτέραν τάξιν ἀποτελοῦσιν οἱ εὐρίσκοντες ἄψογον καὶ μακάριον τὸ καθεστῶς, ὡς πρὸς τὴν δραματογραφικὴν κίνησιν καὶ τὴν πρόδον τὴν θεατρικὴν· οὗτοι φοβοῦνται μήπως τὸ βασιλικὸν δραματικὸν θέατρον ἐγκαταστήσῃ νέα μέτρα καὶ σταθμὰ πρὸς ζύγισιν τῆς ἀξίας τῶν ἤδη ἐν ἀκμῇ τελούντων ἢ καθ' ὑπονοήσῃ τε τρόπον σταδιοδρομούντων δραματικῶν συγγραφέων καὶ σκηνηκῶν καλλιτεχνῶν· μήπως παρέλθῃ ἡ βασιλεία τῶν ιστορικῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν δραμάτων, τῶν τραγωδιῶν καὶ τῶν κωμωδιῶν, τῶν κωμειδουλλίων καὶ τῶν σκηνηκῶν εἰδουλλίων, τῶν εἰς ἰάμβους καὶ εἰς καθαρεύουσιν, τῶν εἰς δεκαπεντασυλλάβους καὶ εἰς δημοτικὴν, τῶν εἰς πεζὸν καὶ εἰς λογοπαίγνια, τῶν δὲ ἐνθυμούμαι καὶ ἐγὼ δυνάμει τίνων παραδόσεων καὶ τίνων ἐπιδράσεων καὶ τίνων ἐμπνεύσεων καὶ τίνων συνταγῶν καὶ τίνων κανόνων ἐκάστοτε γεννωμένων ἔργων, τὰ ὅποια καθόλου εἰπεῖν δὲν ἀποτελοῦσιν ἢ περιφανῆ ἀπόδειξιν περὶ τοῦ ὅτι εἰς τὴν δραματικὴν ποίησιν, καὶ ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀντίληψιν αὐτῆς, ποιηταί, ἠθοποιοί, κριταί, κοινόν, πλὴν ἐλαχίστων φαινοτάτων ἐξαιρέσεων, εὐρισκόμεθα ὀπίσω ἀκόμη, πολὺ ὀπίσω, ἀσυγκρίτως περισσότερον ὀπίσω ἢ ὅσον εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν παραγωγὴν τῶν ἄλλων μορφῶν τῆς ποιήσεως, τῶν ἄλλων εἰδῶν τῆς τέχνης· οἱ ἀνεπιφυλάκτως χαιρετίζοντες τὴν σύγχρονον θεατρικὴν κίνησιν, ὡς ἀγαθὸν εὖ κείμενον, προσβλέπουσιν ὡς εὐνόητον, μετὰ πολλῆς ἐπιφυλάξεως εἰς τὴν προμνησθεμένην μεταβολὴν τοῦ νέου καθεστῶτος.

Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐπιβλαβῆ, διότι καὶ κοινοτέραν ἔχουσι διάδοσιν, καὶ ἀπατῶσι διὰ νοθευμένου τινός ἐπιχρίσματος ὀρθότητος καὶ ἀληθείας, εἶνε τὰ αἰωνίως ἀναμασώμενα ἀξιώματα περὶ τῆς διδακτικῆς καὶ τῆς μορφωτικῆς ἐπιδράσεως καὶ δυνάμεως τοῦ θεάτρου· κατὰ ταῦτα, τὸ θέατρον εἶνε σχολεῖον, τὸ θέατρον κατηγεῖ, τὸ θέατρον διδάσκει, τὸ θέατρον ποδηγετεῖ, τὸ θέατρον βελτιοῖ τὰ ἦθη, τὸ θέατρον εἶνε ἡ μεγάλη ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ πανάκεια ἀτόμων καὶ ἔθνων. Ἄν ἦτο δυνατόν τὰ ἀξιώματα ταῦτα νὰ ἐνέχουσιν ὅσιν πραγματικότητος ἐκάστοτε παρίστανται ὅτι ἐγκλείουσιν ὑπὸ ἀσυλλογίστων καὶ τὰ ἔτοίμα καὶ τὰ εὐκόλα ἐπιδιωκόντων εἰς τὰς σκέψεις των καὶ εἰς τὰς ἐκφράσεις των δημοσιολόγων, θὰ ἐπήγαζεν ἐκ τούτου λογικῶς ὅτι τὸ ἰδεώδες σκηνηκὸν ἔργον, καθ' ὕλην καὶ κατ' εἶδος, ἐλάχιστα διαφέρει ἀπὸ τὰς σελίδας τῆς Χρηστομαθείας τοῦ Ραγκαβῆ, τῆς Κατηχέσεως τοῦ Δαρβάρους, τῶν ἐν τῷ «Λόγῳ» τοῦ Μακράκη ἄρθρων καὶ τῆς «Μούσης τῶν Παίδων» τοῦ Κατακουζηνοῦ.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω δὲν θέλω νὰ εἶπω ὅτι τὸ θέατρον θέλει προσδεῦσαι καὶ ἀκμάσει παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ κράτος ἄλλων ὄλων νόμων καὶ διὰ τῆς χρήσεως ἄλλων κανόνων ἢ ἐκείνων ὑφ' οὓς καὶ δι' ὧν παρήγαγε καλλίστους καὶ ἀθανάτους καρπούς μεταξύ τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων καὶ τῶν νεωτέρων λαῶν, τῶν προηγμένων εἰς πολιτισμόν. Ἀλλὰ βεβαίως δὲν θὰ εἰσέλθῃ τοῦτο καὶ δὲν θὰ βαδίσῃ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἀκμῆς βασιζόμενον εἰς πεπαλαιωμένας δοξασίας, τὰς ὁποίας ἀποκρούει ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη, ἡ ἀληθειῶν, κάκιστα καὶ ἀτελέστατα κατανοηθεισῶν. Καὶ αὐταὶ καὶ ἐκεῖναι δὲν χρησιμεύουν μόνον ἢ εἰς τὸ νὰ καταρρίπτουν τὴν οὐρανοβάμονα Τέχνην μέχρι τῆς χονδροειδέστατης τῶν βιοτεχνικῶν. Εἰς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες συνετέλεσαν κατὰ μέγα μέρος πρὸς διάδοσιν, ἐνίσχυσιν καὶ ἀθασάνιστον ἀποδοχὴν παρομοίων γνωμῶν καὶ ἀξιωμάτων, ἐν τῷ ὑπερουσίῳ αὐτοῦ ἰδανισμῷ, τῷ συνεχῶς ἐκπίπτοντι ἀπὸ τῆς κριτικῆς εἰς τὴν ρητορικὴν, εἶνε ὁ πολὺς Σίλλερ· ἀλλὰ καὶ οὗτος δὲν δύναται ἢ νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐπὶ τέλους τὸ ἀνίσχυρον τοῦ θεάτρου πρὸς βελτίωσιν τῶν ἠθῶν. «Νομίζω, λέγει μετὰ τινος θλίψεως ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ «περὶ θεάτρου ὡς ἠθικοῦ θεσμοῦ», ὅτι ὁ Φιλάργγρος τοῦ Μολιέρου δὲν ἐκίνησεν εἰς μετανοίαν κανένα τοκογλύφον· ὅτι ἡ αὐτοκρατορία τοῦ Βεβέρλεϋ ἐλάχιστους τῶν συναδέλφων του ἀπέτρεψε τῆς βδελυρᾶς μανίας τοῦ χαρτοπαίξιν· ὅτι ἡ ἀξιοθρήνητος ἱστορία τοῦ Καρόλου Μούρ δὲν κατέστησε διὰ τοῦτο ἀσφαλεστέρας τὰς δημοσίας λεωφόρους...» Ὁ γάλλος Βίκτωρ Σερμπυλλιέ εἰς τὸ περὶ «Φύσεως καὶ Τέχνης» βιβλίον του, ἀναφέρειν τοὺς περὶ τῆς ὀθην παντοδυναμίας τοῦ θεάτρου ρεμβασμούς δὲν ἠξέυρω τίνος ἀρχαίου συγγραφέως, καθ' οὓς οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ θεάτρῳ συμπάσχουσιν εἰς τὰς ἀτυχίας τῶν ἄλλων, καὶ λησμονοῦσι τὰς ἰδίας θλίψεις· καθ' οὓς ὁ πτωχὸς μανθάνων ὅτι ὁ Τήλεφος ἦτο δυστυχέστερός του, ὑποφέρει ἡμερώτερον τὴν πτωχείαν του· καθ' οὓς ὁ μανικὸς συνέρχεται εἰς ἑαυτὸν βλέπων τὴν μανίαν τοῦ Ἀλκμέωνος, καὶ ὁ ἀσθενὴς τὴν ὄρασιν ἔχων παρηγορεῖται πρὸ τῆς τυφλότητος τῶν οἴων τοῦ Φινέως, ὡς ἐπίσης παρηγορεῖ καὶ ἡ Νιόβη τὸν θρηνοῦντα τὴν ἀπόλειαν τέκνου, καὶ τέλος ὁ Φιλοκτῆτης, χωλὸς ἐν τῇ Λήμνῳ, ὁποιοῦν ὅποτε, πάσχοντα τυχὸν ἐκ ποδᾶγρας, —ἐπιλέγει μετὰ τινος εἰρωνείας : «Δίαν ἀμφίβολον ἂν ἡ δραματικὴ ποίησις κατέχῃ πραγματικὴν τὴν ἱερατικὴν ταύτην δύναμιν μέχρι τοῦ νὰ παρηγορῇ ὁ Φιλοκτῆτης τοὺς χωλοὺς καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὰ σωστά των ὁ Ἀλκμέων τοὺς μανικούς. Ὁ ἀληθὴς σκοπὸς τῆς τραγωδίας δὲν εἶνε ἡ βελτίωσις τῶν ἠθῶν καὶ ἡ διόρθωσις τῶν κακιῶν καὶ τῶν ἐλαττωμάτων...»

Ἄφ' ἑτέρου δὲν πρέπει νὰ παρασιωπήσωμεν

ὅτι μεγάλαι τινὲς ἀλήθειαι, κατατριβεῖσαι, παρχμορφωθεῖσαι, κατεξευτελισθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἀνεξετάστως καὶ ἀτόπως ἐπικαλουμένων ταύτας, ἀναλαμβάνουν πάραυτα τὸ πρῶτον κύρος, καὶ ἀποκαθίστανται εἰς τὴν πρέπουσαν περιωπὴν, εὐθὺς ὡς ἐξετασθῶσι προσεκτικώτερον διὰ φακοῦ καθαρισθέντος ἀπὸ κάθε στίγμα ἐπιπολαιότητος. Οὕτως ὁ Σίλλερ εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν πραγματείαν του λέγει τὰ ἐξῆς, σχετιζόμενα πρὸς τὴν πατρίδα του τῷ καιρῷ ἐκείνῳ : «Ἄν εἴχομεν ἐθνικὸν θέατρον, δὲν θὰ ἐβραδύνομεν νὰ καταστῶμεν ἔθνος. Τί εἶδιδε τόσῳ μεγάλῃν συνεκτικὴν δύναμιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ; τί συνεκέντρωνε τόσον ἰσχυρῶς τὸν λαὸν εἰς τὸ θέατρον ; Τίποτε ἄλλο ἢ τὰ πατριωτικὰ θέματα τῶν ἑλληνικῶν ἔργων, τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, τὰ ὑπέρτατα συμφέροντα τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἅτινα ἐξέφραζον τὰ ἔργα ἐκεῖνα...»

Φῶς φανερόν ἡ ἀλήθεια τῆς γνώμης ταύτης τοῦ φιλοσόφου ποιητοῦ· ἀλλὰ διὰ νὰ τὴν ἀντιληφθῶμεν μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης βαθύτητος πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἄλλως πως, ἢ ὅπως τὸ πολὺ πλῆθος ἐννοεῖ, τί σημαίνει ἐθνικὸν θέατρον καὶ τί σημαίνει πατριωτισμός, καὶ πῶς ἀμφοτέρα ἐκδηλοῦνται. Τὰ περισθῆντα ἀριστοτεχνήματα τῆς ἀρχαίας δραματικῆς ποιήσεως μᾶς δεικνύουσιν ὅτι ὁ πατριωτισμὸς καλλιτεχνικώτατα ἐκάνθανεν εἰς ταῦτα ὑπὸ τὸν μαγικὸν πέπλον τῆς Ποιήσεως, καὶ ὅτι ἡ ἀρετὴ αὐτῆ, ἡ ὄλων πρακτικῆ, ἐλάχιστα δὲ σχετιζομένη πρὸς τὰς καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις, εἶνε τι ὄλων διάφορον τῶν πατριωτικῶν λ. χ. ποιημάτων τοῦ Σούτσου ἢ τοῦ Συνοδοῦ καὶ τῶν ἀναλόγων πατριωτικῶν ἐπιδείξεων, ὑπὸ μορφήν εἴτε ὑπαιθρίων ὁμηγοριῶν, εἴτε δημοσιογραφικῶν ἄρθρων, εἴτε ποιητικῶν μονολόγων. «Ἀνάγκη νὰ διδαχθῇ εἰς τοὺς νέους, ἔγραφε τελευταῖον σοφώτατα ἀνώνυμος δημοσιολόγος εἰς γαλλικὸν περιοδικόν, ὅτι πρέπει νὰ ἔχῃ ἐντροπὴν καὶ ὁ πατριωτισμός, ὅτι εἶνε ἀρετὴ πρακτικῆς ὄλων φύσεως, ὅτι δὲν χρειάζεται, ὅπως παραγάγῃ τὴν ἐκ τοῦ παραδείγματος μίμησιν, νὰ ἐπιδεικνύηται à tout propos et hors de propos, ὅτι δὲν κατοικεῖ οὔτε εἰς τὰς δημοσίας πλατείας, οὔτε εἰς τὰς καπηλεῖα, οὔτε εἰς τὰ ᾠδικὰ καφενεῖα, ὅτι δὲν δικαιούται νὰ εἶνε θεατρικὴ ἢ ἐνώπιον τοῦ κινδύνου, καὶ ὅτι, ἐξω τῆς περιπτώσεως ταύτης, τὸ καλλίστον αὐτῆς κόσμημα εἶνε ἡ ἀπλότης καὶ ἡ μᾶλλον πειστικὴ εὐγλωττία ἢ εὐσυνείδητος ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος !»

Δυσκόλον νὰ ἀμφιβάλλῃ τις ὅτι τὸ ἐθνικὸν θέατρον, εἴτε αἴτιον, εἴτε ἀποτέλεσμα, βαθέως συνδέεται πρὸς τὴν ἀναγέννησιν ἐνὸς λαοῦ. Ἀλλὰ πῶς πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ἐθνικὸν στοιχεῖον εἰς τὸ θέατρον ; Βεβαίως καθ' ἕνα ἄλλο ἢ ὡς ἐξω-

τερικόν τι καὶ ἐξ ἐπιπολῆς γνώρισμα, ἀποβλέπον εἰς μόνην τὴν ἐκλογὴν τῶν θεμάτων, καὶ εἰς φιλοπατρίδα, ὀγκώδη, ὅσον καὶ ἀψυχολόγητον γνωμολογίαν. Ἐν βραχυτάτῳ ἀπόφθεγμα τοῦ ἡμετέρου Σολωμοῦ μᾶς διαφωτίζει τὴν ἀντίληψιν ἐκείνου, ὅσον δὲν θὰ κατώρθωνεν ὄλος τόμος πολυμαθείας : «Ὁ κόσμος πρέπει νὰ μάθῃ νὰ θεωρῇ ὡς ἐθνικὸν τὸ ἀληθές !» Καὶ τί ἄλλο εἶνε τὸ ἀληθές ἐν τῇ Τέχνῃ, τῆς ὁποίας ἡ δραματικὴ ποίησις εἶνε ἡ ἀνωτάτη ἐκφάνσις, τί ἄλλο εἶνε ἢ τὸ Ὁραῖον καὶ μόνον, ἡ δημιουργία τοῦ Ὁραίου, ἢ ἐκ τοῦ Ὁραίου συγκίνησις, ἢ ὑψηλὴ καλαισθητικὴ ἀπάλαυσις, ἐξω παντὸς στοιχείου ξένου πρὸς τὴν αἰσθητικὴν, ἀπάδοντος πρὸς τὴν Καλλονὴν ;

Τοὺς τυχόν μορφαζοντας πρὸς τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν τῆς Τέχνης καὶ εὐρίσκοντας λίαν στενὸν ἢ λίαν ἐπικινδύνον τὸν κύκλον τοῦ ἀκραιφνῶς Ὁραίου, ἀπέναντι τῶν δύο παραλλήλων αὐτῷ δυνάμεων, τοῦ Ἀληθοῦς καὶ τοῦ Ἀγαθοῦ, ἀποστομώνει ἡ πηγὴ πάσης σοφίας καὶ ἐμπνεύσεως, ὁ μέγας Γκαίτε, λέγων : «Τὸ Ὁραῖον εἶνε ἀνώτερον τοῦ Ἀγαθοῦ, διότι περιέχει μέσα του τὸ Ἀγαθόν !»

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΧΟΛΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ

Τὸ κατωτέρω ἄρθρον περὶ σχολικῶν συνδέσμων, πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, πρῶτος ἐπινοηθέντων, καὶ μετ' ἐκτάκτου ἐπιτυχίας λειτουργούντων, προωρισμένων ἕ νὰ ἐκταθῶσιν ἀπὸ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Ἰταλίας καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ἐδημοσίωσεν πρὸ τίνος ἐν τινὶ εὐρωπαϊκῷ περιοδικῷ ἡ Πάολα Λομπρόζο, θυγάτηρ τοῦ μεγάλου ἀνθρωπολόγου, συνεχίζουσα καὶ αὐτὴ διὰ σπουδαίων συγγραφέων τὸ ἔργον τοῦ πατρὸς.

Τὸν πρῶτον Σχολικὸν Σύνδεσμον ἱδρυσεν ἐν Ἰταλίᾳ ὁ Μόντι, ἄνθρωπος τὰ μάλιστα μετριοφρων καὶ ἐξόχως νοήμων, ἐν Λενιάνῳ τῷ 1895· τὸ παράδειγμα τοῦ ἠκολούθησαν μετ' οὐ πολὺ ἡ Παβία, ἡ Βενωνία, τὸ Πορτοφερραῖον, καὶ ἡ Γαλλαράτη. Τὸ Λενιάνον εἶνε πολίχνη τῆς Λομβαρδίας ἐν μέρει βιομηχανικῆ, ἐν μέρει ἀγροτικῆ, ἐκ 15,000 περίπου κατοίκων. Ὁ Μόντι, ὅστις ἐταξείδευσεν εἰς πολλὰ μέρη καὶ μεγάλην πείραν ἀπέκομισεν ἐκεῖθεν, βαθέως συνησθάνθη τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐβλεπε καθαρῶς ὅτι ἡ ἀμάθεια προήρχετο ἐκ τῆς πτωχείας τῶν κατοίκων, ἔργων καὶ χωρικῶν, μὴ δυνάμενων νὰ καταβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα ἐξοδα, ὅπως ἀναποκριθῶσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ σχολείου. Καὶ αὐτὴ ἡ ὁραὴν ἐκπαιδεύσεως ἦτον ἀδύνατος διὰ τὰ πλείεστα τῶν παιδίων, ἠναγκασμένων νὰ ἐργάζονται μετὰ τῶν

γονέων των, ὅτινες οὐδὲν ἔμεριμῶν περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτῶν, μὴ βλέποντες ἄμεσον τινα ὠφέλειαν ἐξ αὐτῆς. Τὸ ζήτημα ἔλυσε ἡ ἰδρυσις τοῦ σχολικοῦ συνδέσμου, οὗτος ἡ ἰδέα κατὰ τύχην ἐγεννήθη εἰς τὸν Μόντι. Οὗτος διαπραγματευόμενος μετὰ τινος μεγάλου ἐργοστασίου σχολικῶν εἰδῶν τὴν ἀγορὰν χιλιάδων τινῶν τετραδίων, παρετήρησε μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ἡ τιμὴ τούτων χονδρικῶς δὲν ἀνῆρχετο εἰς τὸ τρίτον τῆς λιανικῆς τιμῆς τῶν τετραδίων τούτων, καὶ ἐξετάσας ὠριμώτερον τὸ πρᾶγμα, εἶδεν ὅτι ἀγοράζων τὰ διὰ τὰ σχολεῖα βιβλία ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ ἐκδότου, ἄνευ μεσάζοντος, ἠδύνατο νὰ ἔχη κέρδος ποικίλλον ἀπὸ 25 μέχρι 40 τοῖς $\frac{0}{100}$. Ἐσκέφθη τότε νὰ ἰδρύσῃ σύνδεσμον ἀλληλοβοηθείας μεταξύ τῶν μαθητῶν πρὸς ἀγορὰν χονδρικῶς, καὶ ἐκ τῶν κεντρικῶν καταστημάτων, ἄνευ μεσολαθήσεως προμηθευτῶν καὶ μεταπρατῶν, τὸν χάρτην, τὰ τετραδία, τὰ βιβλία, τὴν γραφικὴν ὕλην, καὶ πάντα τὰ εἶδη τὰ ἀναγκαζοῦντα εἰς τὰ σχολεῖα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ τὰ προμηθεύωνται οἱ μαθηταὶ ἀντὶ τοῦ ἡμίσεος τῆς τρεχούσης αὐτοῦ τιμῆς εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ τὰ χαρτοπωλεῖα. Πρὸς τούτοις διὰ τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως συνέστησε καὶ ταμιευτήριον 10 τοῖς $\frac{0}{100}$ ἐπὶ τῶν κερδῶν πρὸς συνδρομὴν τῶν ἀπορωτέρων ἐκ τῶν μαθητῶν, παρεχομένων πρὸς αὐτοὺς ὄχι μόνον σχολικῶν εἰδῶν, ἀλλὰ καὶ ἐνδύματων. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐξαμηνίας ὁ σχολικὸς οὗτος σύνδεσμος διένειμεν 80,000 τετραδία, 750 ἀλφαριθμητικά, 1,260 βιβλία, ἐπιτευχθέντος περισσεύματος 1806 φράγκων, ἐπρομήθευσε δὲ δωρεάν, πλὴν τούτων, 606 φράγκων βιβλία καὶ τετραδία εἰς ἀπόρους μαθητάς, καὶ ἐνέδυσεν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν 150 παιδία, τῶν ὁσίων αἱ οἰκογενεαὶ διέκειντο ἐν παντελεῖ ἐνδείᾳ. Τὸ δεύτερον ἔτος ἡ συρροὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὸ σχολεῖον, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἐνδεῶν, διὰ τὴν ἐκπαιδεύσιν τῶν ὁσίων ἀνέειχον νὰ ἐξοδεύσων οἱ γονεῖς, ἠξήθη σημαντικῶς. Τόσῳ δὲ προώδυσεν ὁ σύνδεσμος, ὥστε ἠδυνήθη ὄχι μόνον νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς πάσας τὰς ἐνδεχόμενας ἀνάγκας τῶν νεηλῶδων μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ κέρδος 100 φράγκων, διὰ τῶν ὁσίων ἠγοράσθη τμήμα γῆς, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς γεωργικὸν σχολεῖον, παρέχον εἰς τοὺς μικροὺς χωρικοὺς τὰς στοιχειώδεις γνώσεις ἐπὶ τῶν νεωτέρων γεωπονικῶν μεθόδων.

Ἄλλην εὐφυστάτην ἐπίνοιαν ἔσχεν ὁ Μόντι προμηθεύσας τοὺς διδασκάλους ἐξ αὐτοῦ τοῦ σχολεῖου. Τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως ἀπαιτούσης εἰς ἕκαστον δῆμον νὰ ἀναλογῆ καὶ εἰς διδάσκαλος ἐπὶ 40 μαθητῶν, μεγάλως ἐδυσχεραίνετο ἡ διάδοσις τῆς ἐκπαιδεύσεως, καθόσον οἱ δῆμοι οἱ μὴ θέλοντες ἢ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξοδεύωσι διὰ πολλοὺς διδασκάλους, δὲν ὑπεχρέουν τὰς οἰκογενεὰς

νὰ ἀποστέλλωσι τὰ παιδία των εἰς τὸ σχολεῖον. Ἄλλ' ἐξ ἐναντίας ἐν Λενιάνῳ, ἂν καὶ ἐδιπλασιάσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, ὁ Μόντι δὲν περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πληρώσῃ συμπληρωματικούς διδασκάλους. Ἐκαστον μαθητὴν τῶν ἀνωτέρων τάξεων κατέστησε πρωτόσχολον, ἐπαγρυπνοῦντα καὶ ἐπιβλέποντα τὰς κατωτέρας τάξεις, εἰς τρόπον ὥστε ὁ διδάσκαλος μίαν ἢ δύο μόνον ὥρας διδάσκει ἐν ἑκάστη τάξει, τοῦ ὑπολοίπου τοῦ χρόνου ἀφιεμένου εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πρωτοσχόλων.

*

Οἱ ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ τοῦ Μόντι συσταθέντες σχολικοὶ σύνδεσμοι ὑφίσταντο ἤδη ἀπὸ δεκαετίας ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Ὁ συνεταιρισμὸς τοῦ Φούνταιν Κρήκ, διατελῶν ἤδη εἰς τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς ἀναπτύξεως, ἀποδεικνύει πολὺ μᾶλλον τοῦ ἐν Λενιάνῳ συνδέσμου, ὅστις εὐρίσκειται ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν, τὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ὁποῖαν δύνανται νὰ προσλάβωσιν αἱ τῆς τοιαύτης ἀλληλοβοηθείας ἐταιρεῖαι ἐπ' ἀγαθῶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ τὸ εὐρὺ μέλλον ὅπερ διανοίγεται πρὸ αὐτῶν. Τὸ Φούνταιν Κρήκ εἶνε πολίχνη εἰς τὰ δυτικὰ μέρη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τὸ 1881 ἐν μόνον σχολεῖον ὑπῆρχεν αὐτόθι, εἰς δὲ ταυτοχρόνως ἐμαθήτευσεν ἄρρενα καὶ θήλια, διανύοντα ἐφ' ἀμάξης, ὅπως μεταβῶσιν εἰς αὐτό, ἀπόστασιν 16 χιλιομέτρων, καὶ φέροντα μαζὶ τῶν τρόφιμα δι' ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν. Τὸ σχολεῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἠριθμεῖ 50 μόνον μαθητάς καὶ ἐστερεῖτο παντὸς χρειώδους.

Τῷ 1884 ἐκλήθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἡμῖς Χούτιγκτων. Κατέστησε καταληπτὸν πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν Ἐφορείαν τοῦ σχολεῖου, τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνεγέρσεως μικροῦ παρατήγηματος διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς τροφῆς τῶν παιδίων, ἀνεδέχθη δὲ, ἀντὶ ἐλαχίστου τιμήματος, νὰ παρέχῃ εἰς ἕκαστον μαθητὴν ἄρτον, βούτυρον, τσάϊ κτλ. Οἱ πρεσβύτεροι ἐκ τῶν μαθητῶν θὰ τὴν ἐβοήθουν εἰς τὸ μαγειρεῖν.

Ἡ ἀπόπειρα ἐπέτυχε θαυμασίως. Τὰ παιδία κατηχαριστήθησαν, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἔφερον πλέον μαζὶ τῶν τῶν τρόφιμα, οἱ δὲ γονεῖς εὕρισκον εἰς τοῦτο μέγα ὄφελος. Ἡ μῖς Χούτιγκτων δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀνακαλύψῃ ὅτι ἀγοράζουσα τὰ πάντα χονδρικῶς ἐξ Ἁγίου Φραγκίσκου, θὰ ἐπετύγγανε μεγάλην οικονομίαν. Οὕτως, ἀντὶ νὰ ζητήσῃ παρὰ τῶν οἰκογενειῶν τὴν καταβολὴν τῆς συνδρομῆς εἰς εἶδη, ἐζήτησε παρ' αὐτῶν τὴν ἀπότισιν ἐλαχίστου χρηματικῆς τιμῆματος δι' ἕκαστον μαθητὴν. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ἐπετεύχθη μικρὸν κέρδος, ἐξ οὗ κατωρθώθη ἡ ἀγορὰ τῶν ἀναγκαζομένων εἰς τὸ σχολεῖον εἰδῶν, πρὸς δὲ καὶ ἰκανῆς ἐκτάσεως γῆς, καλῶς ἀρδευομένης, πλησίον τοῦ σχολεῖου· ἐπ' αὐτῆς ἀνηγέρθη μικρὸς σταῦλος καὶ γαλακτοκομεῖον, ἐν εἰς ἐγκατε-

στάθησαν περὶ τὰς δέκα ἀγελάδες, καὶ ἀναγκαιοῦντά τινα μηχανήματα καὶ ἐργαλεῖα.

Ἡ διδασκάλισσα, βοηθουμένη ὑπὸ τινῶν ἀγαθοεργῶν ἀνθρώπων, ἐδίδασκεν εἰς τὰ πρεσβύτερα κοράσια τὴν κατασκευὴν τοῦ βουτύρου, τὸ ἀμύγμα τοῦ γάλακτος, ἐνῶ οἱ ἄρρενες ἐκαλλιέργουν μέγαν λαχανόκηπον, ὅστις δὲν παρήγε μόνον τὰ ἀναγκαζοῦντα χόρτα διὰ τὴν καθημερινὴν τροφήν τῶν μαθητῶν, ἀλλ' ἐχρησίμευε καὶ διὰ σποράς καὶ φυτείας, χάρις εἰς τὴν ἀρωγὴν τοῦ γενικοῦ τμήματος τῆς γεωργίας.

Αἱ πρόσδοσι τοῦ σχολικοῦ τούτου συνδέσμου, οὗτος οἱ μαθηταὶ ταχέως ἠξήθησαν εἰς 180, τόσον ἠξήσαν, ὥστε τὰ ἔσοδα ἀνήλθον κατ' ἔτος μέχρις 25 χιλιάδων φράγκων. Ἡ διευθύντρια ἐπωφελήθη τούτου διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐστιατόριον καὶ εὐρύχωρον μαγειρεῖον, νὰ ἀγοράσῃ δὲ γεωργικὰς μηχανάς, σκευὴ καὶ ἐργαλεῖα, καὶ νὰ ἀνοίξῃ δύο ἐργαστήρια, τὸ ἐν ραπτικῆς καὶ κοπτικῆς διὰ τὰ κοράσια, τὸ ἕτερον σιδηρουργεῖον καὶ ξυλουργεῖον διὰ τὰ ἄρρενα. Τὰ ἐργαστήρια ταῦτα κατέχουσι νῦν ραπτικὰς, κεντιστικὰς καὶ πλεκτικὰς μηχανάς, καὶ διάφορα ἐργαλεῖα τῶν τελειοτέρων συστημάτων· τὰ κοράσια ἀποφοιτοῦσιν οὕτω τοῦ σχολεῖου δεξικὰ ράπτρια καὶ κελκὰ οἰκοκυραῖ, οἱ δὲ παῖδες γινώσκουσι τὸν χειρισμὸν τῶν γεωπονικῶν μηχανῶν καὶ πᾶσαν ἀγροτικὴν ἐργασίαν.

Ἡ μῖς Χούτιγκτων ἐπεξέτεινε τὸν κύκλον τῆς διδασκαλίας τῶν ἐπαγγελμάτων. Τινὰ τῶν μελῶν τῆς Ἐφορείας τοῦ σχολεῖου, τεχνῖται, μηχανουργοὶ, πεπειραμένοι ἐργάται, προσνηχθήσαν νὰ διδάξωσι τοὺς μαθητάς. Ὁ Πόττερ, εὐφύεστατος ὠρολογιοποιός, ἐδίδασκε τὴν κατασκευὴν ἐκκερμῶν ἐκ ξύλου, ἅτινα ἐπωλήθησαν εἰς ἀξιολόγους τιμὰς. Ἄρρενες καὶ θήλιες μαθηταὶ συνέδραμον οὕτως ἐνεργῶς πρὸς αὐξήσιν τῶν εἰσοδημάτων τοῦ σχολεῖου. Ἢδη τὸ Φούνταιν Κρήκ κέκτηται τὰς καλλιτέρας μηχανάς, τὰ καλλίτερα ἐργαλεῖα, ποικιλωτάτας συλλογὰς διὰ τὴν σπουδὴν τῆς φυσικῆς, τῆς χημείας, τῆς μετεωρολογίας, πλὴν τούτων δὲ καὶ ἐν ἀστρονομικῶν τηλεσκοπίων.

Ὁ σχολικὸς οὗτος σύνδεσμος διαθέτει νῦν ἐτήσιον εἰσόδημα 10,000 δολλαρίων, ἧτοι 50,000 φράγκων, ἐξ οὗ ἠδυνήθη νὰ ἐλαττώσῃ εἰς τὸ κατώτατον ὅριον τὰ ἐκπαιδευτικὰ τέλη, νὰ παρασχῇ δωρεάν τροφήν εἰς τοὺς ἀπόρους ἐκ τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῶν κατωτέρων τάξεων, καὶ νὰ ἀμείψῃ προσηκόντως τὴν ἐργασίαν τῶν ἐξυκολουθούτων νὰ ἐργάζωνται ὡς βοηθοὶ εἰς τὰς τάξεις καὶ τὰ ἐργαστήρια, καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν αὐτῶν. Σημειωτέον ὅτι ἡ μῖς Χούτιγκτων στερεῖται ὑποδιδασκαλίσσης ἢ ἄλλης τινὸς βοηθοῦ, καὶ μόνη, διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς, ἀπὸ 16

ἕως 17 ἐτῶν, κατορθώνει νὰ ἐκπαιδεύῃ 250 παιδία εἰς ὀκτώ τάξεις, νὰ διευθύνῃ ὅλα τὰ ἐργαστήρια, νὰ ἐξεγείρῃ τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν νεημοσύνην τῶν ἐμπειπιστευμένων εἰς τὰς φροντίδας των, ἐνῶ ταυτοχρόνως καθιστᾷ τερπνὸν τὸν βίον τοῦ σχολεῖου, οἷοι δὲν εἶναι τι ἀγνωστον εἰς Φούνταιν Κρήκ αἱ ψυχαγωγικαὶ παιδιαί, αἱ δὲ μαθηταὶ ἐξεργόμενοι τῆς τάξεως, τοῦ σταύλου, τοῦ κήπου, δύνανται νὰ παρίστανται εἰς ὀδικὰς καὶ μουσικὰς συναυλίαις, ἐκτελουμένας ἐντὸς ὠραίας ἐπὶ τούτῳ αἰθούσης.

Αἱ εὐτυχεῖς αὗται δοκιμαὶ πρὸς συγκρότησιν σχολικῶν συνδέσμων, αἱ τόσον λαμπρῶς ἐπιτεχούσαι, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑπόδειγμα. Καταδεικνύουσι τὴν δύναμιν τοῦ ἰσχυροῦ μογλοῦ, ὅστις καλεῖται ἐνωσις. Ἄν ἡ σχετικῶς μικρὰ προσπάθεια ἐκατοστάδων παιδίων παρήγαγε τόσον ὠραία ἀποτελέσματα, τί πρέπει νὰ προσδοκᾷ τις ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἰδέας ταύτης ἐπὶ μεγάλης κλίμακος; Ἐξαιρετὸν ἔργον ἢ διάδοσις τῆς ἐκπαιδεύσεως; ἀλλὰ τὸ ἐξικριετὸν τοῦτο δὲν τὸ ἀντιλαμβάνονται παντοτε εἰς πτωχοὶ γονεῖς. Τί μᾶλλον κατάλληλον πρὸς διακέντησιν τοῦ ζήλου των ἀπὸ τὸ ἔργον τῆς μῖς Χούτιγκτων καὶ τοῦ Μόντι;

ΤΑ ΠΑΡΑΔΟΞΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Α'

Διηρομήθεα ὀλίγας ἡμέρας, ἐτοιμαζόμενοι διὰ θηρευτικὴν ἐκδρομὴν, εἰς τὸν πύργον φίλου. Ὁ φιλοξενῶν ἡμᾶς, Γεώργιος Λεγρᾶν, ἀγνὸς παρυσινὸς τοῦ προαστείου Πουασουιέρ, ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του εἰς τὸ κολλέγιον Ρολλέν, συνέλαβε τὴν ἰδέαν, τόσῳ εὐτυχῆ ὄσῳ καὶ σοφῆν, νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του, μεγαλεμπόρου τῆς ὁδοῦ Ὤτβιλ· ἐξέτεινε δὲ τὸν κύκλον τῶν ὁσοκλησιῶν τοῦ εἴκου Λεγρᾶν καὶ Σας ἰδρύσας εἰς Βομβάην ὑποκατάστημα, τὸ ὁποῖον ταχύτατα προώδυσεν. Εἰς Βομβάην, ὅπου μετέβη, ἐκέρδησεν αὐτὸς ἀτομικῶς ἰκανὴν περιουσίαν, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐπανήλθε διὰ νὰ χαρῆ ἀξιοπρεπέστατα εἰς τὴν ἀγαπημένην του πατρίδα, τὴν Γαλλίαν, ὡς ἄγαμος ποῦ ἦτο, ἀλλ' ἀρκετὰ χρηστός, ὥστε νὰ μὴ λησμονῆ νὰ ἀποστέλλῃ τακτικωτάτας ἀποδοχὰς εἰς ὀλιγομελῆ οἰκογενεῖαν, ἀποκατεστημένην ἐκεῖ κάτω.

Μετ' αὐτὸν ὁ καλλίτερος τῆς συντροφικῆς μῖς ἦτον ὁ ἱατρὸς Ἀλφρέδος Ζολλύ, πρόην βοηθὸς εἰς νοσοκομεῖα, διευθυντὴς κλινικῆς εἰς τὴν Σαλπεντριέρην, καὶ μέλλον ὑψηλότης, — τὸ εἶχεν εἰς τὸ σακκὶ δεμένον — ὄξυνούστατος, θετικώτατος, μὴ πιστεύων παρὰ εἰς τὴν χειρουργ-

γικήν σμίλην καὶ εἰς τὴν φυσιολογικὴν ἐμπειρίαν, καταφρονῶν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν μεταφυσικὴν, τὴν ὁποῖαν κατέτασσε μεταξύ τῶν ἐγκεφαλικῶν νόσων.

Ὁ δημοσιογράφος Ἑρρίκος Μπουφόρ μᾶς διεσκέδαζε μὲ τὰς παρισινὰς τοῦ εὐφυολογίας· κάθε πρᾶγμα δι' αὐτόν, σπουδαῖον ἢ ἀστεῖον, δὲν ἦτο παρά ὑπόθεσις διὰ χρονογραφίαν· σκεπτικιστής, περιγελαστής, ἐπιπόλαιος εἰς ἐλευθέρων βαθμῶν, ἀλλ' ὅμως διασκεδαστικώτατος, μάλιστα εἰς κυνηγετικὴν ἐκδρομὴν.

Τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀντικείμενον τῶν ἀστειολογιῶν του, πάντοτε εὐπροσδέκτων, διότι δὲν ἦσαν κακεντρεγεῖς καὶ ἀφώπλιζον διὰ τῆς εὐδιαθεσίας μεθ' ἧς ἐξεστομίζοντο, ἐκαλεῖτο Μιχαὴλ Στρινβίλ, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Χ. . . ὁ ἀδεξιότατος τῶν κυνηγῶν μας. Ἦλθεν εἰς τοῦ Γεωργίου Λεγράν, τοῦ παλαιοῦ τοῦ συμμαθητοῦ, διὰ νὰ ξεκουράσῃ ὀλίγον τὸ πνεῦμά του καὶ νὰ ἀναλάβῃ μέσα εἰς τὴν ὑγιαῖ ζῶν τῆς ἐξοχῆς· ἀλλὰ δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ μὴ παραγεμίσῃ τὸν ταξιδιωτικὸν σάκκον του μὲ βιβλία, μήτε νὰ μὴ πληροφρήσῃ περὶ τῆς διαμονῆς του κατὰ τὸ θέρος τὰς διευθύνσεις τῶν ἀχωνεύτων περιοδικῶν, τὰ ὁποῖα ἀνεγίνωσκεν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου. Ἐν μέσῳ ἡμῶν, ὕστερον ἀπὸ ὅλα μας τὰ πειράγματα, διὰ νὰ τοῦ φέρωμεν ἀντιπερισπασμόν, ἐξηκολούθει ἀταράχως τὰς μελέτας του.

Ἐσπέραν τινὰ ὁ Λεγράν μᾶς ἀνήγγειλε διὰ τὴν ἐπαύριον μίαν ἐνδιαφέρουσαν ἐπίσκεψιν· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐξηγήθη περισσότερον ἐπ' αὐτῆς, ἡ περιέργειά μας εὐρίσκειτο εἰς ἐξαψιν, ὅτε τὴν ἐπιούσαν, μὲ τὴν πρώτην ἐκ Παρισίων ἀμφοστοιχίαν εἶδομεν νὰ σταθῇ πρὸ τῆς ἐξωθύρας τοῦ πύργου μεγαλόσωμος καὶ εὐρωστος νέος, ὑπερπράνου ἐξωτερικοῦ, διακεκριμένων τρόπων, περὶ τοῦ ὁποῖου ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμῶν βλεμμάτων ἐδηλώσαμεν ὅτι δὲν ἤμπορούσε νὰ εἶνε παρά Ἄγγλος. Δὲν ἠπατώμεθα· διότι ὁ Λεγράν, ὅστις εἶχε μεταβῆ πρὸς ὑποδοχὴν του, μᾶς τὸν παρουσίασεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ σέρ Λιονέλ Φιλίπ, ἐνὸς ἐκ τῶν ἀρίστων φίλων, τοὺς ὁποῖους εἶχεν ἀφήσει εἰς τὰς Ἰνδίας, καὶ ὅστις ἤθελε, πρὶν ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀγγλίαν, νὰ μείνῃ ἐπὶ σαρανταοκτὼ ὥρας μαζί μας.

Ὁ σέρ Φιλίπ Λιονέλ συνωδεύετο ὑπὸ ἀρκούντως ἀλλοκότου ὑποκειμένου, μικροσώμου, κατίσχνου, μελανοφθάλμου καὶ μελανοτρίχου, μὲ ἄθλιον ἐξωτερικὸν καὶ στενοχωρημένον, μὲ χρωμὰ μελοπότητας, ὑπὸ νέκ ἐνδύματα, τὰ ὁποῖα προφανῶς τὰ εἶχε προμηθευθῆ ἔτοιμα. Τὸν ἐνομίσαμεν ὡς ἰνδὸν ὑπηρέτην, τοῦ ὁποῖου ὁ κύριος δὲν ἠθέλησε νὰ χωρισθῇ κατὰ τὸ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ταξιδιὸν του, καὶ ἀφοῦ τὸν παρετηρήσαμεν πρὸς στιγμὴν μὲ τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον

δεικνύει ὁ χάχας Γάλλος διὰ κάθε τι τοῦ προσέρχεται ἀπὸ ξένον τόπον, δὲν ἐνησχολήθημεν πλέον περὶ αὐτοῦ.

Τὸ πρόγευμα ἦτο φαιδρότατον, ὡς καὶ τὸ κυνήγι τὸ ὁποῖον ἠκολούθησε, καὶ τὸ δεῖπνον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἱκανοποιήσαμεν πληρέστατα τὴν ὄρεξιν μας, ἀχόρταστον, ἀφοῦ ὁλοκλήρον τὸ δειλινὸν τὸ ἐπεράσαμεν εἰς τὸ ὑπαιθρον. Ὁ σέρ Φιλίπ μᾶς ἐφαίνετο ἐξαίρετος σύντροφος, ἐξόχως ἀνεπτυγμένος, χρηστοῦ χαρακτήρος καὶ εὐφυοῦς πνεύματος, τέλος κάλλιστον ὑπόδειγμα τοῦ Ἀγγλικοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον δὲν ἀγαπῶ ἐν τῷ συνόλῳ, ἀν καὶ ἀναγνωρίζω τὰ μεγάλα του προτερήματα, πολλὰκις ἔδῃ ἤλθον εἰς συνάφειαν μὲ gentlemen, οἵτινες τὸ ἐκπροσωποῦσιν ὡς ἀρίστα. Ὡμίλει ὀρθῶς καὶ εὐκόλως τὰ γαλλικά, πρὸς τὴν βρετανικὴν προφορὰν του.

Μετὰ τὸ δεῖπνον ἡ ὁμιλία ἐστράφη εἰς τὰς ἀποκρύφους λεγομένας ἐπιστήμας, ἢ μᾶλλον ὑποθέτω ὅτι ὁ Λεγράν ἔφερε τὴν ὁμιλίαν εἰς τὸ θέμα αὐτό, διὰ νὰ μᾶς προδιαθέσῃ εἰς τὸ ἀλλόκοτον θέαμα, τὸ ὁποῖον ἐπηκολούθησεν. Ἐν ᾧ συνέζητοῦμεν πολὺ ζωηρῶς περὶ τῶν μεσαζόντων (mediums) καὶ τῆς ὁθῆθεν δυνάμεως αὐτῶν, μᾶς εἶπεν, ἐξακοντίζων πρὸς τὸν σέρ Φιλίπ ταχὺ ἐμπιστευτικὸν βλέμμα: « Ἀκριβῶς συμβαίνει νὰ ἔχωμεν μεταξύ μας ἕνα τοιοῦτον, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ἕνας ἀπὸ τοὺς δυνατωτέρους· ὁ Λιονέλ, ἀν ἀγαπᾶτε, θὰ μᾶς τὸν παρουσιάσῃ. »

Ἡ προσφορὰ ἐγένετο δεκτὴ ἐνθουσιωδῶς, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ παραστάσεως, ἢ ὁποῖα θὰ εἶδιδετο δι' ἡμᾶς μόνον ἀπὸ πρωταγωνίστριαν χοροδράματος ἢ ἀπὸ περιφημὸν ἐκφωνητὴν μονολόγων.

Μετὰ τινὰς στιγμὰς ὁ σέρ Λιονέλ Φιλίπ εἰσῆρχετο μετὰ ὑποκειμένου, τὸ ὁποῖον εὐθὺς ἀνεγνωρίσαμεν ὅτι ἦτον ὁ πρωϊνός του σύντροφος, ἀλλὰ πόσω μεταμορφωμένος. Ἀντὶ τῆς ἀθλίας φραγκικῆς περιβολῆς, ἢ ὁποῖα τὸν ὠμοιάζε πρὸς ὑπηρέτην ἐνδεδυμένον καινουργῆ, ἐφόρει ἀπλούστατον ἰνδικὸν ἐνδύμα· ἀλλὰ τὸ ἔφερε μετ' ἀνέσεως καὶ χάριτος ξεχωριστῆς. Διεκρίναμεν τότε ὅτι ἡ λεπτότης καὶ ἡ ἐμβρίθεια τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἰσχνοῦ ἐκείνου ἀνθρωπίσκου καὶ ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποῖαν μᾶς ἐπροξένησε, θὰ προσέβαινον μέχρι σεβασμοῦ, ἀν δὲν ἀνεμειγνύετο πρὸς ταῦτα ἡ ἰδέα ὅτι δυνατόν νὰ εἴχομεν ἐνώπιόν μας, ἀπλούστατα, ἕνα διακεκριμένον ταχυδακτυλογράφον.

Μᾶς παρουσιάσθη ὑπὸ τὸ ὄνομα Κοβινταζαμύ, ἀπὸ τὸ Βεναρές, βραχμῶν ἐκ γενετῆς καὶ φακίρης ἐξ ἐπαγγέλματος. Ὁ σέρ Φιλίπ τῷ ἀπήθυνε λέξεις τινὰς ἰνδιστί, διότι, ὡς μᾶς ἐβεβίωσεν, ἠγνῶει ἀπολύτως πᾶσαν εὐρωπαϊκὴν γλῶσσαν. Προσέκλινε τὴν κεφαλὴν μὲ τρόπον τινὰ ὑπεροπτικῆς φιλοφροσύνης, ἐξῆλθε πρὸς στιγμὴν, ἐπειτα δὲ ἐπανῆλθεν, ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν

δλόγυμνος, ὡς μόνον περικάλυμμα ἔχων τμημά τι ὑφάσματος, πρὸς τήρησιν μόνον τῶν κανόνων τῆς στοιχειωδестаτῆς εὐπρεπειας· ὡς μόνον ὄργανον ἐκράτει διὰ τῆς δεξιᾶς ραβδίον ἀπὸ μπαμποῦ φέρον ἐπτὰ κόμβους, καὶ τὸ πάχος ἔχον ἐνὸς κονδουλοφόρου. Οἱ φακίρι, ὡς φαίνεται, εἰς τὰς ἀσκήσεις των ποτὲ δὲν ἀποχωρίζονται τοῦ ραβδίου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ ἐπίσημον σημεῖον τῆς ἱεραρχίας των. Ἡ ταχυδακτυλογραφικὴ παράστασις ἤρχιζε πρωτοτύπως.

« Ὁ Κοβινταζαμύ εἶνε εἰς τὰς διαταγάς σας, μᾶς εἶπεν ὁ Ἄγγλος. Ἀνάγκη νὰ τῷ χρησιμεύσω ὡς διερμηνεύς. Ὁ Λεγράν τοῦ γνωρίζει τὸ παρελθόν μου, τὴν οἰκογένειάν μου καὶ τὴν κοινωνικὴν μου θέσιν θὰ σὰς εἴπῃ ἂν εἶνε δυνατόν νὰ προέλθουν ἐκ συμπαιγνίας ὅσα θὰ ἴδητε. Ὁ λόγος του, ὅτι δὲν ζητοῦμεν νὰ σὰς ἀπατήσωμεν, οὔτε ἐγὼ οὔτε ἐκεῖνος, θὰ σὰς ἀρκέσῃ. Τίποτε δὲν εἶνε ἐδῶ προπαρεσκευασμένον ἐπιτηδές. Ἄλλως τε, ἂν ἴσως ὁ Κοβινταζαμύ λάβῃ ἀνάγκην βοηθοῦ διὰ μερικὰ πειράματά του, σὺς θὰ τῷ χρησιμεύσητε ὡς τοιοῦτοι. Σὺς, π. χ. κύριε Μπουφόρ, θὰ λάβετε τὴν καλωσύνην νὰ γεμίσητε ὡς ἐπάνω νερόν ἕνα μεγάλο ποτήρι ὁποιοῦδήποτε, καὶ νὰ τὸ ἀποθέσητε εἰς ἕνα τραπεζάκι, νὰ φέρητε δὲ τὸ τραπεζάκι μὲ τὸ νερόν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν φακίριν; »

Ὁ Μπουφόρ ἐξετέλεσε τὰ ὑποδειχθέντα. Ὁ Κοβινταζαμύ ἐκάθησε σταυροποδητὴ καί, ἀκίνητος ὡς ἀνδρίας ἐξ ὀρειγάλκου, παρετήρησε τὸ ποτήριον. Ὁμοιωθῶ ὅτι ἠσθάνθημεν τὸν βραχὺν ἐκεῖνον συγκλονισμόν, ὅστις, εἰς τὰς ἰσχυρὰς καὶ μεμιγμένας μὲ φόβον ἐκπλήξεις, φαίνεται ὡς ἐκτεινόμενος ἀπὸ τὴν κοιλότητα τοῦ στομάχου μέχρι τῶν ἄκρων τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, ὅτε εἶδομεν τὸ ποτήριον νὰ κινῆται ὀλομόναχον, νὰ ἀνυψώνηται ὑπεράνω τῆς τραπέζης, νὰ ταλαντεύηται, δίχως νὰ χύνηται σταγῶν, καὶ τέλος μόνον του νὰ ἀκινήτῃ εἰς τὴν πρώτην θέσιν του.

Ἐγὼ ἀνέλαβον νὰ μεταβῶ καὶ νὰ κόψω, νὰ ξύσω καὶ νὰ καθάρσω ἐπιμελῶς πέντε βέργας εἰς τὸ ἄλσος, νὰ τὰς ἐμπήξω εἰς ἰσαριθμούς γάστρας ληθηθείσας τυχαίως, καὶ νὰ περάσω εἰς ἐκάστην βέργαν φύλλα, ἀποσπασθέντα ἀπὸ τὰ δένδρα. Ὁ Κοβινταζαμύ παρετήρησε τὰς γάστρας, τεθείσας ἐνώπιόν του, ὡς εἶχε γίνε διὰ τὸ ποτήριον, καὶ μετ' ὀλίγον εἶδομεν τὰ φύλλα νὰ ἀνεβοκατεβαίνουσαν κατὰ μῆκος τῶν βεργῶν, ἀπὸ τὰς ὁποῖας ἦσαν περασμένα.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ φακίρη ἐστράφησαν πρὸς μανδολίνον κρεμασμένον εἰς τὸν τοῖχον, ὡς κομψοτέχνημα· αἱ χορδαὶ του ἐδονήθησαν καὶ ἐπαίξαν ἀγνωστον ἦχον, τὸν ὁποῖον ὁ Λεγράν ἀρίστως πῶς ἐνεθυμήθη ὅτι εἶχεν ἀκούσει εἰς τὰς Ἰνδίας.

Ὁ ἰατρός Ζολλύ ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ σέρ Λιονέλ Φιλίπ νὰ σκορπίσῃ ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἐλαφρὸν στρώμα ἄμμου, νὰ θέσῃ ἐπὶ τῆς ἄμμου τὸ μολυβδοκόνδουλον τοῦ ἰδίου τοῦ σημειωματαρίου, καὶ νὰ σκεφθῇ τρία ὀνόματα νόσων, τὰς ὁποῖας νὰ ἐκλέξῃ ἀπὸ τὰς μᾶλλον ἀσυνήθεις καὶ τὰς μᾶλλον ἀλλοκότους ὡς πρὸς τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὄρους διὰ τῶν ὁποῖων γνωρίζονται. Ὁ φακίρης ἐξέτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τὴν ἄμμον· ἡ προσδοκία ὑπῆρξε κάπως μακρά· ἀλλ' ἐπὶ τέλους τὸ μολυβδοκόνδουλον ἀνηγέρθη καὶ ἐχάραξεν εὐαναγνώστως τὰς τρεῖς λέξεις ἀκτινομυκῶσις, πέμφιξ, δοθινηνετερίτις. Παρετήρησα ὅτι νευρικός τρόμος συνέσπασε τὰ χεῖλη τοῦ ἰατροῦ.

Τέλος ὁ Κοβινταζαμύ, ἐνώπιον ἡμῶν, οἵτινες τὸν κατετρώγομεν διὰ τῶν βλεμμάτων, ἐσταύρωσε βραδέως τοὺς βραχίονας ἐπὶ τοῦ στήθους· ἡ ὄψις του προσέλαβεν ἐκστατικὴν ἔκφρασιν· ἡσύχως ἐγκατέλιπε τὸ ἔδαφος, ἀνυψώθη ἐπ' αὐτοῦ ἐν μέτρον περίπου, ἔμεινεν ἐπὶ τινὰ δευτερόλεπτα εἰς τὴν παράδοξον ταύτην στάσιν, ἐπειτα κατῆλθε μὲ τὴν αὐτὴν βραδύτητα καὶ ἐπανελάβε, μόλις ἤλθεν εἰς συνάφειαν μὲ τὸ ἔδαφος, τὴν ἀγαλματώδη ἀκίνησίαν του. Ἀρκετὰ διὰ τὴν πρώτην ἐσπέραν, καὶ δι' αὐτὸν καὶ δι' ἡμᾶς.

Β'

Ὅτε ἐφυγε διὰ νὰ ἀναπαυθῇ εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἐξηντλημένος, ὡς μᾶς διεβεβαίωσεν ὁ Ἄγγλος, τὸν ὁποῖον πειράσμιος μᾶς ἤρχετο, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον μᾶς ἦτο νὰ τὸν ἀποκαλέσωμεν θεατρῶννην του, καὶ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν Λεγράν, καὶ διότι μίαν ἡμέραν συμβιώσεως μετ' ἐκείνου ἤρχετο νὰ μᾶς δεῖξῃ ὅτι δὲν συγκατελέγετο μεταξύ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ἐξ ὧν στρατολογούνται οἱ barnums, μετὰ μικρὸν διάλειμμα σιωπῆς, ἡ συζήτησις ἐπανελήθη καὶ διήρκεσε σχεδὸν καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Δὲν θὰ τὴν ἀναπαραστήσω ἐνταῦθα· θὰ συνοψίσω μόνον τὴν διαλέξιν τοῦ ἰατροῦ Ζολλύ, εἰς τὴν ὁποῖαν κατέληξεν ἡ συζήτησις.

« Μὲ γνωρίζετε, μᾶς εἶπε κατ' οὐσίαν· γνωρίζετε ἂν πιστεύω, ἂν δύναμι νὰ πιστεύσω εἰς μέλλουσαν ζῶν, εἰς τὰ πνεύματα, εἰς τὰ θαύματα, εἰς ὅλας τὰς ἀνοησίας, τὰς ὁποῖας ἐκφράζει ἡ λέξις ὑπερφυσικόν, ἰδιαζόντως ἀντιπαθητικὴ εἰς ἐμέ. Πιστεύω ὅτι τὰ πάντα ἐγκρίνεται εἰς τὴν φύσιν, ἢ ἀκόμη σαφέστερον, εἰς τὴν ὑλικὴν φύσιν, τὴν μόνην τὴν ὁποῖαν παραδέχομαι· διὰ ταύτης ἐννοῶ τὴν κοσμικὴν ὕλην μὲ τὰς δυνάμεις αἱ ὁποῖαι τὴν ἐμψυχῶσι, καὶ μὲ τοὺς ἀπαρασαλεύτους νόμους τοὺς διέποντας ταύτην· ἂν καὶ ὁμολογῶ ὅτι κατὰ βάθος ἀκόμη δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς τί λέγομεν, ὅσας μεταχειρίζομεθα τὰς λέξεις ὕλη, δύναμις, νόμος.

« Ἄλλ' ἂν τὰ πάντα περιέχωνται εἰς τὴν φύ-

σιν, ἔπεται ὅτι δὲν γινώσκωμεν πάντα τὰ ἐν τῇ φύσει. Καὶ διὰ τὸ ἐπαναλάβωμεν ἀπὸ ἐτι τὴν περίφημον ῥῆσιν τοῦ Σχιζέπην, ἐξ ἀπόψεως ὅπως ἐπιστημονικῆς: «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, Ὁράτιε, κρυπτοῦν περισσότερα μυστήρια ἢ ὅσα φαντάζονται οἱ φιλόσοφοι.»

«Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, μετ' ὅλας τὰς παρατηρήσεις καὶ τὰ πειράματα ἡμῶν, δὲν μᾶς παρέδωκε, φεῦ! ὅλα του τὰ μυστικά· αἱ σμίλαι καὶ τὰ μικροσκοπία εἶνε χονδροειδέστατα ὄργανα· εἰς μάτην εἰς τὰ ζωοτομικά μας ἐργαστήρια βλαπνίζομεν πλῆθος δυστυχισμένων ζώων καὶ εἰς τὰ νοσοκομεία μας ἐνοχλοῦμεν μὲ τὰς ἀδιακρίτους ἐρεῖνας μας πλῆθος ἀμείρων ἀσθενῶν· ὅ,τι γνωρίζομεν τώρα, ὅ,τι θὰ μάθωμεν βραδυτέρου δὲν εἶνε τι μέγα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἀνακαλύψεις, τὰς ὁποίας προσδοκῶμεν οἱ μέλλοντες αἰῶνες. Δὲν εἶνε παράλογον νὰ σκεφθῶμεν ὅτι τὸ σῶμα τοῦτο, μυστηριώδης δεξαμενὴ δυνάμεων, αἱ περὶ τῶν ὁποίων γνώσεις ἡμῶν διατελοῦσιν εἰς νηπιώδη κατάστασιν, ἐπιφυλάττει εἰς τὴν ἐπιστήμην πλείστας ἐκπλήξεις.

«Γνωρίζομεν τὴν δύναμιν τῆς ἔλξεως, τὴν μυϊκὴν δύναμιν, καὶ γνωρίζομεν ὅτι αὕτη δύναται νὰ παλαίῃ κατ' ἐκείνης, ὅπερ μᾶς ἐξηγεῖ, ἢ φαίνεται ὅτι μᾶς ἐξηγεῖ τὴν κίνησιν τῶν βλαβίων σωμάτων, ἅτινα μετατοπίζομεν, ἀνεγείρομεν, διευθύνομεν, συμφῶνως πρὸς τὰ μέσα ἡμῶν. Ἀλλὰ δικαιοῦμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ἡ ἐπαρῆ εἶνε, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ ἀναγκαιὸς ὄρος τῆς κεκτημένης ὑφ' ἡμῶν δυνάμεως τοῦ νὰ κινῶμεν τὰ βρέα σώματα; Ἀφ' οὗτο εἶδον τὸν μηχανήτην ἐξ ἀποστάσεως νὰ μεταδίδῃ τὴν ἀκτινοβολίαν ἢ τὴν ἀκτινοβολίαν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ τοῦ σώματος μιᾶς ὑστερικῆς, δὲν ἀποφεύγω νὰ παραδεχθῶ ἐκ τῶν προτέρων ὅτι εἰς ὁργανισμούς τινες, τοῦλάχιστον, δυνατόν νὰ ἐνυπάρχῃ ἄγνωστος ἐτι δύναμις, ἣτις ἐξ ἀποστάσεως καὶ ἄνευ ἐπαρῆς εἶνε ἰκανὴ νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν σωμάτων καὶ νὰ τὰ κινή.

«Υπάρχουσι δ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρατηρήσεις καὶ πειράματα, διεξχθέντα φυσικώτατα, ὡς φαίνεται, ἐξ ὧν ἀρχίζουσι νὰ διασείωνται ἀρνητικαί τινες πεποιθήσεις τῆς ἐπιστήμης, αἱ ὁποῖαι πιθανώτατα θὰ δειχθῶσιν εἰς τὸ μέλλον στεναί καὶ ἀνόητοι προλήψεις.

«Ὁ διάσημος ἀγγλὸς φυσικὸς Οὐίλλιαμ Γροουκς, μέλος τῆς βασιλικῆς ἐταιρείας τοῦ Λονδίνου, περιέγραψε μετὰ μεγίστης λεπτομερείας τὰ εὐφαιστάτα μηχανήματα τὰ ὁποῖα ἐπενόησε καὶ τὰ λεπτότατα πειράματα τὰ ὁποῖα διηθύνει, ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων, ὡς αὐτός, εἰδικῶν καὶ ἀρμοδίων, διὰ νὰ ὑποβάλῃ εἰς αὐστηρότατον ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον τὰς ἀξιώσεις τοῦ ἀμερικανοῦ **μεσάζοντος** Δανιὴλ Δούγγας Χόμπε, περὶ τοῦ ὅτι κατεῖχε τοιοῦτου εἶδους ἀνεξερεύνητον

δύναμιν. Προσεκτικῶς καὶ ἀπροκαταλήπτως ἀνεγνώσα τὰ γραφέντα ὑφ' ἐκείνου, καὶ τὰ πειράματα μὲ ἐφάνησαν ἐξίσου σβηρὰ πρὸς ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Σκρῶ πολλὰκις εἰς τὴν Σκωπετριέρην ἐγοήτευσεν τὴν ἰατρικὴν μου νεότητά. Καὶ τὰ πειράματα ταῦτα καταλήγουσιν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῶν τοιούτων δυνάμεων.

«Πειράματα διεξήχθησαν μετὰ μεσαζόντων ἐν Νεαπόλει τῷ 1891 ὑπὸ τῶν καθηγητῶν Λομπρόζου, Τζμπουρίνη, καὶ ἄλλων· εἰς τὸ Μιλάνον, τῷ 1892, ὑπὸ τῶν καθηγητῶν Λομπρόζου, Καρόλου Ρισέ, Μπορρερίου, Σκιμπρέλλη· εἰς Ἀγνήλας, τῷ 1895 ὑπὸ τῶν καθηγητῶν, ἰατρῶν, πρῶτον μαθητῶν τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς, Σκβκτιέ, Δαριέ, Γραμόν, Ροσάλ· ἐν Βαρσοβίᾳ, ἐν Κανταβριγίᾳ, ἐν Ὁτέιγ, ἐν Σουαζύ, ὑπὸ διαφόρων ἐπιστημόνων, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δύνασθε νὰ ἀνεύρητε εἰς τὰς ὑφ' αὐτῶν δημοσιευθείσας ἀφηγήσεις. Πρὸ τῶν συμπερασμάτων αὐτῶν πολὺ δύσκολον νὰ ἀμφιβάλλῃ τις ὅτι ὁ Δούγγας Χόμπε καὶ οἱ ἄλλοι μεσάζοντες δὲν ἐπιδρῶσαν ἐξ ἀποστάσεως καὶ ἄνευ συναρθείας ἐπὶ βρεῶν σωμάτων διὰ δυνάμεως ἄλλης ἢ τῆς μυϊκῆς.

«Ἀδύνατον νὰ ὑποπτεύσω τὴν εἰλικρινεῖαν τοῦ φίλου μας Λεγράν καὶ τοῦ σερ Λιονέλ Φιλίπ. Ὡς πρὸς τὸν Κοβινταζαμί, αἱ ἐγγυήσεις εἶνε ὀλιγώτεροι, ἂν καὶ ἐξετέλεσε τὰ πειράματα τοῦ ὑπὸ τὰς ὄψεις ἡμῶν καὶ ὑπὸ ἀπλετοῦ φῶς, γυμνὸς χωρὶς κανὲν ἄλλο ἐπόδιον πλὴν τοῦ ραβδίου του, εἰς τόπον καὶ μετ' ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα προδήλων ὅτι ἀποκρούουσι πᾶσαν ἰδέαν ταχυδακτυλοουργίας καὶ ἐκ τῶν προτέρων διεσκευασμένων μηχανευμάτων. Ἐδῶ εἶνε τὸ τραγικὸν μέρος τῶν ἰδικῶν μας πειραμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀνάγκη νὰ ἀσκηθῇ αὐστηρὸς ἔλεγχος. Ἀλλὰ, κατ' ἀρχὴν, δὲν εἶνε παράλογον νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὁ φακίρης οὗτος κατέχει δύναμιν, τὴν ὁποῖαν ἐπιστήμονες, ἀπολαύοντες κύρους, ἀνεγνώρισαν ἐνυπάρχουσαν εἰς ἄλλους ἐξαιρετικὸς ἀνθρώπους, ὑπὸ καλλιτέρους ὄρους, ἐκ κριτικῆς ἐπόψεως. Π. χ. δὲν μοὶ φαίνεται παράλογον ὅτι ἀνθρώπινον ὄν δύναται νὰ ὑψωθῇ ἀνωθεν τοῦ ἐδάφους ἄλλως πως ἢ διὰ τῆς δυνάμεως τῶν χειρῶν, ὡς πραττοῦσιν οἱ παλιάτσοι εἰς τὰ ἱπποδρόμια, ἢ διὰ τῶν κινήτων, ὡς θὰ ἐπραττον ἐγώ, προκειμένου νὰ ἐπιτελέσω μέγα τι ἄλλα. Σκέφθητέ το καὶ ἀναμφιβόλως θὰ ἴδητε τί μυστήριον λαμβάνει εἰς τὴν κινωτάτην ταύτην πράξιν, εἰς ἐν πῆδημα, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ μυστήριον τὸ ἐδρεῦον εἰς τὰς συνθεστάτας καὶ οἰκειοτάτας λειτουργίας τοῦ βίου μας.

Τὸ φαινόμενον τῆς **νοομαντείας**, ὡς κοινῶς καλεῖται, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου ἐξετέλεσεν ὁ Κοβινταζαμί ἐνώπιον ἡμῶν, δὲν περιέχει τίποτε μᾶλλον ἀδύνατον ἄλλων φαινομένων, εἰς τὰ ὁποῖα

συνειθίσκαμεν. Ὡς ὁ πρῶτος τυχόν, γνωρίζω τὴν σκέψιν σας ὁσάκις μοὶ τὴν ὑποβάλλετε προφορικῶς ἢ γραπτῶς, ἢ μοὶ τὴν τηλεγραφεῖτε ἢ μοὶ τὴν τηλεφωνεῖτε. Ἀλλὰ τὸ μέσον τοῦτο, ὁ λόγος, ἡ γραφή, ὁ τηλεγράφος, τὸ τηλεφώνον, μεταξύ τῆς ἀρχικῆς κινήσεως, τῆς τῶν κυττάρων τοῦ σκεπτομένου ἐγκεφάλου σας καὶ τῆς τελικῆς κινήσεως, τῆς τῶν κυττάρων τοῦ ἐγκεφάλου μου τοῦ γινώσκοντος τὰς σκέψεις σας, εἶνε τάχα τὸ μόνον παραδεκτόν; Ὁ λόγος, ἡ γραφή καὶ τὰ τοιαῦτα, εἶνε, ἐν τῷ συνόλω, κινήσεις. Ἀλλ' ἀποδέχομαι καὶ ἄλλας πιθανὰς κινήσεις, ἂν καὶ ἀγνώστους, μεταξύ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ· καὶ ἂν ἴσως ὁ ἐγκέφαλος μου δύναται ὠρισμένως νὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ σας ἐξ ἀποστάσεως χιλίων λευγῶν, διὰ τοῦ μέσου τῶν κινήσεων, αἰτίνες κυκλοφοροῦσιν ἐπὶ τοῦ τηλεγραφικοῦ σύρματος, νομίζω ὅτι ἐξ ἀποστάσεως μέτρων τινῶν καὶ ὑπὸ ὄρους λαμβάνοντας ἐτι εἰς ἐμὲ, αἱ δυνάμεις τῶν ἡδύνατον νὰ φθάσωσιν, ἄνευ ὁρατῶν συρμάτων, εἰς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ Κοβινταζαμί. Τὸ ὅτι ὁ Ἰνδὸς οὗτος ἀνεγνώσεν ἐντός μου τὰς λέξεις ξένης γλώσσης, καὶ λέξεις ἀκροῦντως ἀλλοκότους, ἐπιστήμης τὴν ὁποῖαν παντελῶς ἀγνοεῖ, εἶνε τοῦτο δύσκολον νὰ ἐξηκριβωθῇ· καὶ τὸ ἄμοιγῶν ἐγώ, ὅστις, ἕνεκα τοῦ ἐπαγγέλματός μου, ἐσπούδασα κάπως τὴν φυσιολογίαν τῆς γλώσσης· καὶ ἡ ἐξηκριβωσις αὕτη θὰ ἦτο δυσκολώτερα ἂν, ἀντὶ τὰ εἶνε ἄριστος ὡς ἐγώ, τουτέστι πλησιέστερος συγγενῆς ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς φυλῆς καὶ τῆς γλώσσης, ἢ το σμηίτης· καὶ θὰ ἦτο μεγαλειότερα ἢ δυσκολία, ἂν ἦτο κινέζος. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα, ἂν ἦμην σοφώτερος ἢ ὅσον εἶμαι, θὰ ἡδύνατον νὰ διευκρινηθῶσι.

«Μοὶ φαίνεται, διὰ νὰ τελειώσω, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ ἐπιστήμονος δεῖν νὰ καθίσταται εὐρύτερον καθ' ὅσον ἡ ἐπιστήμη προοδεύει· νομίζω ὅτι ἀντὶ νὰ ἀντιτάσωμεν καὶ εἰς τὰς μάλλον παραδόξους καινοτομίας τὴν στενήν ἀρνησιν, τὸ σκεπτικὸν μειδιάμα τοῦ Ὀυαί, τοῦ ἀθανάτου ἥρωος τοῦ Φλωμπέρ, θὰ εἶνε σοφώτερον διὰ τὸν ἐπιστήμονα νὰ λέγῃ πρὸς τούτους: «Προσαγάγετε τὰς ἀποδείξεις σας!» Καὶ πρὸς ἐαυτὸν: «Μετ' ὅλα ταῦτα, ἂν καὶ δὲν γνωρίζω μεγάλα πράγματα, ὁσάκις εἶδον νέα τοιαῦτα, παριστάμενα ἐν ἀρχῇ ὡς ὅπως ἀλλόκοτα, ἐν τέλει δὲ ἐπιβαλλόμενα!» Ὁ ἐπιστήμων δεῖν νὰ εἶνε πάντοτε ἐτοιμὸς πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν γνώσεών του, πρὸς ἐγκατάλειψιν τῶν πεπαλαιωμένων ἰδεῶν καὶ ἀποδοχὴν τῶν νέων. Μόνον εἰς δύο τινὰς δεῖν νὰ παραμένῃ ἀκλόνητος ὡς βράχος· πρῶτον, εἰς τὸ ὅτι ἐξω τοῦ κύκλου, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου τελεῖται ἡ ἐπιστημονικὴ ἐρευνα, δηλονότι ἐξω τῆς φύσεως, δὲν ὑπάρχει τίποτε, πλὴν ματαίων ὀνείρων καὶ ἀπρόνων χιμαῖρων· δευτε-

ρον, εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ζήτησις, ὅποια-δήποτε καὶ ἂν ὦσι τὰ ἀντικείμενα εἰς ἃ ἐφαρμόζεται, εἶνε κάτοχος, ἀπὸ τοῦ Βάκωνος καὶ τοῦ Καρτεσίου, παγίως μεθόδου, τὴν ὁποῖαν δὲν θὰ μεταβάλῃ τοῦ λοιποῦ, ἢ μόνον δὲ δύναμις τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, ἣτις δύναται νὰ τὴν ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, εἶνε ὁ ὁρθὸς λόγος.

«Τὸ νὰ ἐγκαταλείπωμεν τὰς ὁδοὺς τοῦ λόγου, τὸ νὰ καταφρονῶμεν τὸν λόγον, διότι εἶνε τὰ μάλιστα ἀσθενὴς καὶ διστακτικὸς, καὶ νὰ ζητῶμεν ἀλλαγῶν τὴν ἐξήγησιν κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον ἀνησυχαστικῶν αἰνιγμάτων, μεταξύ τῶν ὁποίων διακυμαίνεται οὗτος, ἰσοδυναμεῖ πρὸς παραφροσύνην. Φεῦ! Πόσοι ἀνθρώποι ἀπεπλανήθησαν τῆς ὁδοῦ τοῦ λόγου, καὶ ἐχάθησαν, πλὴν ἐκείνων τῶν ὁποῖους ἐπιμελούμεθα εἰς τὰ φρενοκομεία μας! Ὅποῖον ἀχανὲς νοσοκομεῖον ἢ ἀνθρωπίνην κοινωνίαν! Καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, προσοχῇ! Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν μᾶς ἔχει σαλεύσει λιγάκι; Σὺ πρὸ πάντων, Σκινβίλ, μὲ τὴν μεταφυσικὴν σου!»

Τὸ βέλος ἤλθεν ἐπίκαιρον, διότι εἴχομεν μισοκοιμηθῆ· καὶ μετὰ τινὰς ἀστείότητος εἰς βάρους τοῦ Σκινβίλ, ὡς συνήθως, μετέβημεν νὰ κοιμηθῶμεν.

(Alexandre Martin)

[Ἔπεται τὸ τέλος]

Η ΠΑΙΔΟΤΡΟΦΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

[Κατὰ τὸ γαλλικὸν τοῦ Σαμπό].

Γινώσκετε τί ἐστὶ παιδοτροφία; Ἡ λέξις ἐξ ἀναλογίας θὰ σας ὑπενθυμίσῃ πάραυτα τὴν ἰχθυοτροφίαν καὶ τὴν σκυλοτροφίαν, τὴν ἐν μεγάλῳ δηλαδὴ ἀριθμῷ τεχνητῆν ἀνατροφὴν τῶν ἰχθύων, τῶν μεταξοσκωλήκων καὶ παντὸς ἄλλου ζώου προσωρισμένου διὰ τὴν τροφήν τῶν ἀνθρώπων ἢ διὰ τὴν βιομηχανίαν.

Καὶ ὄντως πρόκειται περὶ τῆς κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον τεχνητῆς ἀνατροφῆς, εἰς ἣν ὑποβάλλονται τὰ παιδιὰ ἐν τοῖς νοσοκομείοις καὶ τοῖς βρεφοκομείοις, ἐνθα κατ' ἀνάγκην τοποθετοῦνται καὶ τρέφονται καὶ εὐρίσκουσι περιποίησιν τὰ μικρὰ ὄντα, τὰ στερηθέντα προσκαιρῶς ἢ διὰ παντὸς τῆς οἰκογενειακῆς μερίμνης.

Ἡ παιδοτροφία ἄρα εἶνε ἀναγκαία, ἐπ' ἀνάγκης ὁ ἐπίσης εἶνε νὰ διοργανωθῇ, ἂν τὸ τοιοῦτο εἶνε δυνατόν ἄνευ βλάβης τῆς ὑγιεινῆς, ἢ εὐθηνῆς παιδοτροφίᾳ, καθά τινες ἀπαιτοῦσι. Πρὸς τοῦτο θὰ ἐχρειάζετο ἢ ἐν μεγάλῳ κύκλῳ ἐφαρμογῇ καὶ λειτουργίᾳ τοῦ συστήματος, ὅπως καὶ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ· ἀλλὰ, καθὼς φαίνεται, αὐτὸ καὶ μόνον δὲν ἀρκεῖ, ἢ δὲ ὑγιεινῆς δὲν συμβιβάζεται εὐκόλως μετὰ τῆς εὐθηνίας.

Καταλείπομεν τὴν συνέχειαν τῆς περὶ τούτου

συζητήσεως, όπως διεξαχθή μεταξύ των υγιεινολόγων ή των ιατρών, περιοριζόμεθα δε μόνον εις ανάλογον τι περιστατικόν. Τὸ καθ' ἡμᾶς, διαμαρτυρούμεθα οὐχὶ κατὰ τοῦ τόσον ωφελίμου προορισμοῦ τῶν νοσοκομείων, ἀλλὰ κατὰ τοῦ συστήματος τῆς τεχνητῆς παιδοτροφίας, εἰς ἣν ὑπάρχει τάσις νὰ ὑπεβάλλωνται ὅλα τὰ παιδιά τῆς ἡμετέρας χώρας καὶ καθ' ἄπασαν τὴν διάρκειαν τῆς ἀνατροφῆς. Ἐν ἀγνοίᾳ ἡμῶν ἴσως, πάντως δ' ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως ἀγόμενοι, ἀπομακρύνουσαν βαθμηδὸν τὴν οἰκογένειαν ἀπὸ τοῦ ἔργου τῆς ἀνατροφῆς.

Βεβηλῶς ὑπάρχουσιν ὄρφανὰ καὶ παιδιά ἐγκαταλειμμένα ὑπάρχουσιν ὡσαύτως, καὶ μάλιστα πληθύνονται δυστυχῶς ὁσημέραι, παιδιά, ὧν οἱ γονεῖς ἀσθενεῖς ὄντες ἢ ὑποχρεωμένοι νὰ ἐγκύπτωσι διαρκῶς καθ' ἡμέραν εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ οἴκου ἢ τοῦ ἐργαστηρίου, δὲν δύνανται νὰ μεριμνῶσι περὶ αὐτῶν. Δέον ἄρα νὰ ὑπάρχωσι καὶ τροφοὶ καὶ ἄστυλα, καὶ νηπιαγωγεῖα καὶ σχολεῖα καὶ οἰκοτροφεῖα. Θαυμάζομεν δὲ εἰλικρινῶς καὶ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀφοσίωσιν ἐκείνων, οἵτινες περισυλλέγοντες τὰ ταλαίπωρα μικρὰ παιδιά, σώζουσιν αὐτὰ ἐκ τῶν κινδύνων τῆς πείνης καὶ τῆς στερήσεως τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐξασφαλίζουσιν αὐτοῖς, ἐφ' ὅσον εἶνε δυνατόν, τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος καὶ τοῦ νοῦ. Εἶνε τοῦτο μέγα καὶ εὐγενὲς ἔργον. Ὅσακις ἡ οἰκογένεια λείπει, πρέπει διὰ παντὸς δυνατοῦ τρόπου νὰ τὴν ἀντικαθιστῶμεν ὁσαύκις ἡ διαφθορὰ τῆς οἰκογενείας εἶνε ἀνίατος, πρέπει παντὶ σθένει νὰ σώσωμεν τὰ τέκνα. Εἶνε ὅμως ὅπως δὴποτε ἐξαίρεσις καὶ οὐχὶ κανὼν ἡ πλήρης αὕτη οἰκειοποίησις τοῦ τέκνου ὑπὸ τῆς κοινωνίας.

Ὅθεν ἄς διατυπώσωμεν τὸν κανόνα, θεωρητικῶς τὸ πρῶτον καὶ ὑστερον πρακτικῶς.

Ἡ θεωρία εἶνε κατὰ τὴν παροῦσαν περίστασιν ἡ τοῦ ἄκρου σοσιαλισμοῦ, ἡ ἀρχαία δοξασία ἡ ἐναρξέστατα διατυπωμένη ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος. «Τὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς δὲν ὑφίσταται, ἀντικατασταθὲν ὑπὸ τοῦ δικαίωματος τοῦ Κράτους» κατὰ τινὰ σύγχρονον ἐκφρασιν.

Δὲν ἐξετάζομεν τὴν ἀξίαν τῆς δοξασίας ταύτης· ἔχει καὶ αὕτη τοὺς λόγους τῆς, οἱ δὲ ὀπαδοὶ τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας τοῦ Κράτους ἐν ταύτῃ φαίνονται συνεπεῖς πρὸς ἑαυτούς. Ἐθνοποιεῖται καὶ τὸ παιδίον ὅπως πάντα τὰ ἄλλα· ἡ οἰκογένεια ἐξαρτᾶται ἢ εἶνε ἀνεκτὴ μόνον ὡς διαμέσον τι καὶ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ. Οἱ γονεῖς χρησιμεύουσι μόνον πρὸς παραγωγὴν τῶν παιδίων, τὰ ὅποια πάραυτα, ὅπως τὸ κεφάλαιον, ἀπορροφῶνται ἐν τῇ κοινοκτημοσύνῃ.

Ἐν τούτοις δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῆς θεωρίας ταύτης οἱ ἡμέτεροι πολιτικοὶ καὶ σχολικοὶ θεσμοί.

Ὁ πολίτης ἀνήκει εἰς ἑαυτόν· τὸ τέκνον ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἥτις ἀποφασίζει περὶ τῆς ἀνατροφῆς του, ἢ τοῦλάχιστον ἐκλέγει τὰ πρὸς τοῦτο μέσα. Τοιαῦτα εἶνε αἱ ἀρχαί. Κατ' ἐξαίρεσιν ὁ νόμος κηρύττει ἐνίοτε ἐκπτώτους τοῦ ἐαυτῶν δικαίωματος τοῦς γονεῖς· πράττει ὅμως τοῦτο ὁσαύκις αὐτοὶ παύουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶνε πραγματικοὶ γονεῖς διὰ τὸ τέκνον των· ἡ ἀρχὴ διασφύζεται ἀκεραία. Καὶ ὅμως φαίνεται ὅτι τὴν λησμονοῦσι μερικοὶ, ὅταν ἐν τῇ ρύμῃ τῆς εὐγλωττίας καὶ ἐξ αἰσθημάτων εὐγενεστάτων ἐλαυνόμενοι ἀνακράζουσιν: «Ὁ πολίτης λαμβάνει τὰ πάντα ἐκ τοῦ ἔθνους του· κατὰ συνέπειαν ὀφείλει καὶ εἰς αὐτὸ τὰ πάντα».

Βεβηλῶς ἡ πρόθεσις τῶν λόγων τούτων εἶνε νὰ καταστῇ αἰσθητὸν τὸ μέγεθος τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος καὶ ὑποχρέωσις τοῦ νὰ ὑφίσταται τις χάριν αὐτῆς προθύμως πᾶσαν θυσίαν. Ἀλλὰ τί εἶνε τότε ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ ἐνέργεια, τί εἶνε ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ ἀφοσίωσις τῆς οἰκογενείας, ἐὰν ἕκαστος ἐξ ἡμῶν οὐδὲν ὀφείλη πρὸς αὐτὴν, λαμβάνη δὲ τὰ πάντα ἀπὸ τοῦ ἔθνους;

Αἱ ἀρχαὶ λοιπὸν λησμονοῦνται εὐκόλως κατὰ τὴν θεωρίαν· ἀλλὰ λησμονοῦνται καὶ κατὰ τὴν πράξιν. Ἄντι ν' ἀντιδράσωμεν κατὰ τῆς ἀποσυνθέσεως τῆς οἰκογενείας, τῆς διαχωριζομένης ὑπὸ τοῦ ἐργαστηρίου, τοῦ οἰνοπωλείου, τοῦ οἰκοτροφείου καὶ τῆς πρῶτου χειραφετήσεως, δὲν φαίνεται ἀπ' ἐναντίας ὅτι δι' ἐλκυστικῶν ἀλλ' ἀφρόνων φιλοδοξιῶν τὴν ἐνθαρρύνουμεν;

Εὐθὺς ὡς τὸ παιδίον ἀρχίζει νὰ βραδίξῃ, τὸ εἰσάγουσιν εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον, μέχρι δὲ τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας του, τοῦλάχιστον εἰς τὰς πόλεις, θὰ διέρχεται πᾶσαν περίπτωσιν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ εἰς τὸ σχολεῖον. Τοῦς γονεῖς του δὲν θὰ τοὺς βλέπῃ εἰμὴ κατὰ τὴν ὄραν τοῦ γεύματος, τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἐξεγέρσεως, μάλιστα ὅταναι χάρις εἰς τὰς σχολικὰς ἀνάσεις καὶ εὐκολίας νὰ μένῃ ἐν τῷ σχολεῖῳ διαρκῶς ἀπὸ τῆς 8 τῆς πρωίας μέχρι τῆς 6 τῆς ἑσπέρας. Τὸ τοιοῦτο εἶνε ἐνίοτε ἀνάγκη, πολλὰκις δὲ εἶνε εὐεργέτημα· δὲν ἀντιλέγομεν, σημειοῦμεν μόνον τὸ γεγονός. Μένουσι τὸ ἀπόγευμα τῆς Πέμπτης ἢ τοῦ Σαββάτου καὶ ἡ Κυριακὴ· ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐπάναγκες κατὰ τὰ ἀπογεύματα ταῦτα τοῦλάχιστον νὰ ἐξέρχονται ἐν σώματι εἰς περίπατον ἢ νὰ μένωσιν ἐν τῷ σχολεῖῳ ὑπὸ ἐπιτήρησιν τὰ παιδιά, ὧν οἱ γονεῖς ἐργάζονται ὅπως καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας; Διὰ τὰ παιδιά ταῦτα λοιπὸν γίνεται τὸ τοιοῦτο, γίνονται ὅμως δευτὰ καὶ ὅλα τὰλλα παιδιά, ὅπως εἶνε φυσικόν. Μετὰ τὸ σχολεῖον τὸ παιδίον γίνεται μαθητευόμενος ἐργάτης ἢ ὑπάλληλος, ἀλλ' εἶνε πλέον ἰσχυρότερος καὶ δύναται ν' ἀγρυπνήσῃ τὴν ἑσπέραν· τὸν καιρὸν αὐτὸν πρέπει νὰ τὸν χρησιμοποίησῃ, ὅτι εἶνε πολὺ-

τιμος καὶ δὲν πρέπει νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ χαθῇ, καὶ νὰ χάσῃ ὅλα τὰ ἐκ τοῦ σχολείου εὐεργετήματα ἀφιέμενος εἰς πάντας τοὺς κινδύνους τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Ὁργανίζομεν λοιπὸν διαλέξεις, σειρὰς μαθημάτων διὰ τοὺς ἐφήβους, ἐταιρείας γυμναστικῆς, συλλόγους παντοειδεῖς, ὁλόκληρον τέλος τὸ σύστημα τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐπομένης τῷ σχολεῖῳ, δι' ἣν ἐνδιαφέρονται μετ' ἀφοσιώσεως οἱ ἀγαθοὶ πολῖται.

Καθῆκον ἐπιβλητικόν! Ζέσις θαυμασία, εἰς ἣν θὰ ὀφείλωμεν ἴσως τὴν σωτηρίαν τῆς μελλούσης γενεᾶς.

Πλὴν ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦτο ἐπέρχεται μείωσις τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Ὁ ἐφηβος, ὅστις ἀπὸ πρωίας διέμενει ἐν τῷ οἴκῳ μόνον ἴσως κατὰ τὴν ὄραν τοῦ γεύματος, τὴν ἑσπέραν ἀνακράζεται καὶ πάλιν νὰ διατρίψῃ μακρὰν τῆς οἰκογενείας του· ἡ ἐστία δὲν ὑφίσταται πλέον δι' αὐτόν· ὁ οἶκος, πενιχρότερος, στενώτερος, χειρότερον φωτιζόμενος, κατηρέστερος, ἢ τὸ σχολεῖον ἢ ἡ αἴθουσα τῶν διαλέξεων, εἶνε μόνον τὸ μέρος τῆς διαμονῆς τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης, τὸ ἐσχατον καταφύγιον, ἐνθα διατρίβει δυσχερῶς, ὁσαύκις δὲν ὑπάρχει ἄλλο. Ὅπως δὲ λέγει ὁ Ρουσσώ: «δὲν ὑπάρχουσιν οὔτε πατέρες, οὔτε μητέρες, οὔτε τέκνα, οὔτε ἀδελφοί. Καθεὶς δὲν σκέπτεται πλέον εἰμὴ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Ὅταν ὁ οἶκος ἀποτελῇ θλιβεράν ἐρημίαν, πρέπει τις κατ' ἀνάγκην νὰ ἐξέλθῃ διὰ νὰ φαιδρευθῇ ἀλλοχού.» Οἱ γονεῖς καταντῶσι νὰ μὴ ἔχωσιν ἄλλο καθήκον, ὁσαύκις αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην περιθάλψεως, εἰμὴ νὰ παρέχωσι κατοικίαν, τροφήν καὶ ἐνδυμασίαν εἰς τὰ τέκνα των· δὲν ἔχουσι τὸ βάρος, ἀλλ' οὐδὲ καὶ τὸ εὐεργέτημα, ν' ἀνατρέφωσιν αὐτὰ.

Καὶ αὐθις ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι τὸ τοιοῦτο εἶνε ἀσυγκρίτως προτιμότερον τοῦ βίου τοῦ ἐκτετραχρηλισμένου, τοῦ βίου τοῦ δαπαναμένου ἐν τῷ οἰνοπωλείῳ, παρίσταται δὲ πολλὰκις ἡ ἀνάγκη νὰ σφύζονται τὰ τέκνα ἀποχωριζόμενα τῶν οἰκογενειῶν των. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἄρα γέ τι κρείττον τούτου; δὲν εἶνε δὲ κινδυνώδες τὸ ὑποκαθιστῶν ἐν πᾶσι τὸ Κράτος ἢ τὸ Σχολεῖον, ἅτινα δὲν δύναται νὰ πράττωσι τὰ πάντα, εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἥτις ἔχει τὸν ἴδιον αὐτῆς προορισμὸν καὶ τὰ καθήκοντα καὶ ἥτις ὅπως δὴποτε δὲν εἶνε πάντοτε ἀνίκανος νὰ τὰ ἐκπληρώσῃ;

Ἡ ἐνδεῖα τῶν ἀποκλήρων, ἡ μεγάλη τοῦ Κράτους ἰσχὺς, ὁ ἠθικὸς ἡμῶν ζῆλος, τὸ κήρυγμα τῆς ἀνατροφῆς μᾶς ἐξωθοῦσι ν' ἀπαιτῶμεν ὁλόκληρον τὴν κατοχὴν τοῦ παιδίου, ὅπως πράττουσιν οἱ μοναχοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες κρατοῦσι τὸ παιδίον εἰς τὰ λυκεία των καὶ δὲν τὸ ἀποδίδουσιν εἰμὴ σπανίως καὶ ἐξανγκαζόμενοι εἰς τὴν οἰκογένειαν. Ἡ ἀποπλάνησις εἶνε φυσικὴ καὶ γενναία· ἀλλ' εἶνε πάντοτε ἀποπλάνησις

καὶ δέον νὰ προκαλέσῃ τὴν σκέψιν μας. Βραδίζοντες δὲν πρέπει νὰ προσέχωμεν μόνον εἰς τοὺς πόδας μας, ὅπως ἀποφεύγωμεν τὰ λιθάρια τῆς ὁδοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐμπροσθέν μας καὶ ἀπωτέρω ἔτι, μέχρι τοῦ ὀρίζοντος, διὰ νὰ κανονίζωμεν τὴν πορείαν μας καὶ βραίνωμεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν σκοπὸν. Ἄς μὴ λησμονῶμεν τὸν μακρινὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς, ὅστις δέον νὰ συνδυάζῃ ἢ νὰ συμβιβάζῃ πάσας τὰς ἠθικὰς δυνάμεις. Ὅ,τι ἡ πενία καθιστᾷ ἀναγκαῖον, δὲν πρέπει ν' ἀποτελῇ κοινὸν νόμον. Ὅση δὴποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἡ μάθησις τοῦ διδασκάλου ἢ τῆς διδασκαλίσεως, δὲν δύναται ν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν στοργὴν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς.

Διὰ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τοῦ τέκνου ἀπὸ τῆς οἰκογενείας, δὲν καθίσταται τοῦτο ἀγαθότερος πολίτης, διότι μόνον ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ἐστία ἐκμανθάνεται κάλλιον τὸ καθῆκον τῆς θυσίας καὶ τῆς ἀλληλεγγύης. Οἰκὸ δὴποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ μεταξύ τῶν συλλόγων ἀλληλεγγύη, τὴν ὁποίαν τὰ μέγιστα ὑποληπτόμεθα, δὲν ἰσοῦται ὅμως πρὸς τὴν τῆς οἰκογενείας, τὴν ὁποίαν ἀπομακρύνουσι καὶ ἥτις μὲν ταῦτα καταβάλλει τὴν δαπάνην. Ἡ ἐξοχωτάτη τῶν διαλέξεων περὶ τοῦ καθήκοντος τοῦ γάμου καὶ τῆς ἰδρύσεως ἰδίας οἰκογενειακῆς ἐστίας πάντοτε εἶνε ὑποδεεστέρη τοῦ μαθήματος τοῦ προκύπτοντος ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, ὁσαύκις εἶνε χρηστή· παρ' ἡμῶν δὲ ἡ πρόωρος χειραφέτησις τοῦ νέου μετὰ τῶν δι' αὐτῆς παρεχομένων ὑλικῶν καὶ διανοητικῶν ἀπολαύσεων δὲν συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἐξωθῇ αὐτὸν ἔτι μᾶλλον εἰς τὸν πλέον ἄνετον καὶ εὐάρεστον βίον τῆς ἀγαμίας, ἐπὶ βλάβῃ ταυτοχρόνῳ καὶ τῆς ἰδέας περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ πολίτου καὶ τῆς περὶ τῶν καθηκόντων τῆς οἰκογενείας;

Τί ἄρα δέον νὰ συμπεράνωμεν; Ὅτι πρέπει νὰ ὀπισθοδρομήσωμεν; Παντάπασι. Τὸ παρελθὸν διὰ τὰ παιδιά τοῦ λαοῦ ἦτο ὑποδεεστερον τοῦ παρόντος, καθ' ὅτι ἡ οἰκογένεια τότε δὲν ἦτο κρείττων, τὸ δὲ σχολεῖον ἦτο κατώτερον τοῦ προορισμοῦ του. Ἀλλ' ἐὰν πράττωμεν ἔργον μέγα ἐπεκτείνοντες τὴν δρασίν τοῦ σχολείου, θὰ διεπράττωμεν σφάλμα μέγα ὑποκαθιστῶντες τὸ σχολεῖον εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἀντὶ νὰ ἐνισχύσωμεν τὸ μὲν διὰ τῆς δέ.

Ὡς πρὸς τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν, πρέπει νὰ πράττωμεν πᾶν τὸ ἀπαιτούμενον, ὅπως βοηθῶμεν τοὺς γονεῖς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ν' ἀπαλλάττωμεν αὐτοὺς τῶν τέκνων των. Μετὰ τὸ σχολεῖον, ἀντὶ ν' ἀπομακρύνωμεν τὴν οἰκογένειαν ὡς ἐμπόδιον ἀπὸ τὰς ὁμηγύρεις καὶ τοὺς συλλόγους, πρέπει νὰ τὴν συνεταιρίζωμεθα καὶ νὰ τὴν διδάσκωμεν, ν' ἀνατρέφωμεν καὶ αὐτὴν ἐν ἀνάγκῃ, ὅπως ἐξυγιαίνωμεν, καλλωπίζωμεν καὶ ἠθικοποιῶμεν καὶ αὐτὴν τὴν οἰκογενειακὴν ἐστίαν».

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΑΣ

Ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας Ἐλισάβετ ἀπέθανεν ἐν Γενεύῃ, πληγείσα εἰς τὴν καρδίαν ὑπὸ τοῦ ὄπλου Ἰταλοῦ ἀναρχικοῦ. Ἡ αὐτοκράτειρα Ἐλισάβετ ἐδασίλευε μεταξὺ τῶν γυναικῶν τοῦ αἰῶνος ὄχι διὰ λαμπρῶν καὶ ἐπιβλητικῶν ἐμφανίσεων ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Βιέννης παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ μονάρχου, οὐδὲ δι' ἀναμιζέως εἰς τὴν πολιτικὴν, οὐδὲ διὰ βασιλικῆς τιμῆς δικαίτης ἐχούσης κοινὸν τι ὁπωσδήποτε πρὸς τὸν βίον τῶν γυναικῶν ἐκείνων, πρὸς τὰς ὁποίας ἡ γέννησις καὶ ἡ τύχη ἐχάρισαν στέμματα καὶ θρόνους. Βαυαρίας ἡγεμονίς, ἦτο συγγενὴς τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου, τοῦ τεθρυσμένου καὶ παρομιώδους ἡγεμόνος, τὸν ὅποιον οἱ φρενολόγοι θεωροῦσιν ὡς τὸν ποιητικώτατον τῶν ἐκφυλισμένων, καὶ οἱ καλλιτέχναι δοξάζουσι ὡς τὴν μυστηριώδεστάτην ἐνσάρκωσιν τοῦ πόθου καὶ τῆς δίψης τοῦ ιδεώδους. Εἰς τὰς φλέβας τῆς αὐτοκρατείας ἔρρεεν ἀπὸ τὸ ὑπερκύανον αἷμα ἐκείνου, δὲν ἀπέφυγε δὲ τὴν τραγικὴν μοῖραν, ἥτις φαίνεται ὡς βαρύνουσα τὸ γένος τῶν Βιττελσπόλων. Ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν φρίκην τὴν ὁποίαν ἐμποιεῖ τὸ τέλος τῆς ὑψηλῆς καὶ ὠραίας ταύτης ζωῆς ἀποδεδειγμένη ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ὑπὸ τὴν δολοφόνον λίμνην τοῦ ἡλιθιωτάτου τῶν κακούργων, ὃς ἠδύνατό τις ἴσως νὰ σκεφθῇ ὅτι τὸ ἐξαισθητικὸν καὶ καταπληκτικὸν τοῦτο τέλος δὲν ὑπῆρξεν ἀνάξιον τῆς ζωῆς αὐτῆς, προωρισμένης ἐκάστοτε νὰ ἐξαρνήσῃ τοὺς ἀπλοῦς καὶ νὰ ἐκπλήττῃ τοὺς κοινούς τῶν ἀνθρώπων, οὐδ' ἀπομακρύνεται πολὺ τῆς εὐχῆς, ἣν λέγεται ὅτι ἐξεδήλωσέ ποτε οἰονεὶ προφητικῶς ἡ αὐτοκράτειρα, εἰπούσα: «Θέλω νὰ ἀποθάνω αἰφνιδίως, ὄχι εἰς τὴν κλίνην μου, ἀλλ' εἰς τὸ ὑπαιθρον, εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα, μεταξὺ τῆς φύσεως.» Καὶ μεταξὺ τοῦ οἰκτροῦ θανάτου ἐπὶ κλίνης πολυχρονίου καὶ πολυωδύνου νόσου καὶ τῆς γοργῆς ταύτης ἐξαφανίσεως, ὡς ὑπὸ τὸ πλῆγμα κεραυνοῦ εἰς τὴν καρδίαν ἴσα, ἡ ἐκλογὴ τοῦ κρείττονος δὲν εἶνε δυσχερῆς, προκειμένου περὶ παντὸς ἀνθρώπου, πολὺ δὲ μάλλον περὶ προνομιούχου ὑπάρξεως, ὡς ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας.

Ἰδιόζουσα θὰ παραμείνῃ ἐν Ἑλλάδι ἡ μνήμη τῆς οὕτως ἐκλιπούσης ἡγεμονίδος. Τὰ ἴχνη τῶν ἀνησυχῶν, τῶν ἀπαύτων, τῶν ρωμαντικῶν αὐτῆς περιπλανήσεων μεγαλοπρεπῆ καὶ περικαλλῆ παραμύθων ἐπὶ τῶν θεατικῶν παραλίω τοῦ Ἰονίου, ἐκεῖ ὅπου ἀνεγείρεται τὸ «Ἀχιλλεῖον», τὸ μυθικῆς ὠραιότητος ἀνάκτορον, ἐπώνυμον τοῦ ἥρωος, τὸν ὅποιον ὑπὲρ πάντας ἐτίμα, ἐκεῖ ὅπου ἀνυψοῦται ὁ ἀνδρὶς τοῦ Ἄϊνε, τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸν ὅποιον ἔτραψε περιπλοκῆς λατρείαν. Ὅπως εἰς τὸ μεγαλοῦργημα τοῦ Γκαίτε οἱ γάμοι τῆς Ἐλένης τοῦ Μενελάου μετὰ τοῦ Φάουστ ἐν τῷ γοθικῷ ἐκείνου πύργῳ συμβολίζουσαν τὴν νεωτέραν τέχνην, γοητευτικὸν προῖον τῆς ἐνώσεως τοῦ μεσαιωνικοῦ ρωμαντισμοῦ πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, οὕτως ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Ἐλισάβετ ὁ ιδεώδης σύνδεσμος τῆς ἐντελεστάτης τῶν ἡρωϊκῶν

μορφῶν ἐξ ὧν ἐπλάσθη ἡ Μοῦσα τοῦ Ὀμήρου, πρὸς ἓνα τῶν χαρακτηριστικωτέρων ἀντιπροσώπων τοῦ νεωτέρου πνεύματος, δυσκόλουσλήπτου κράματος ἀκράτου αἰσθηματικότητος καὶ σατανικῆς εἰρωνείας, ὁ σύνδεσμος οὗτος μᾶς παρέχει ἐναργῆ εἰκόνα τῆς ψυχῆς ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν καὶ συνετάρακτον ἐκάστοτε συγκρούσεις, ἀντιθέσεις, ὄνειροπολίαι ὅπως ἀπρόσιτοι εἰς τοὺς πολλούς.

*

Ἡ αὐτοκράτειρα Ἐλισάβετ ἐγεννήθη κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1837, βαυαρίας δούκισσα ἐνεμφεῦθη τὸν Φραγκίσκον Ἰωσήφ ἐν Βιέννῃ τῇ 24ῃ Ἀπριλίου 1854. Ἦγεν ἡλικίαν 61 ἐτῶν.

Ἀπὸ τοῦ τραγικοῦ τέλους τοῦ υἱοῦ τῆς ἀρχιδουκῆς Ρωδόλφου σπανιώτατα ἐνεφανίζετο εἰς Βιέννην, οὐδέποτε δὲ πλέον εἰς δημοσίας τελετὰς καὶ ἐορτὰς, εἰς τὰς ὁποίας ἄλλως τε ἀνέκαθεν δὲν ἤρεσκετο. Τελευταίαν φοράν ἐθεάθη συνεποχουμένη μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς χιλιετηρίδος τῆς Οὐγγαρίας, τὰς πανηγυρισθείσας πρὸ διετίας. Ἐξήγησε τότε τὰς ἀτελεσιτέτους ἐπευφημίας τῶν Οὐγγῶν, οἵτινες ἰδιαζόντως τὴν ἡγάπων. Λέγεται ὅτι ἐν Οὐγγαρίᾳ ἡ αὐτοκράτειρα ἦτο δημοτικωτάτη μεταξὺ καὶ τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τοῦ λαοῦ, ὃ δὲ ὑπὲρ αὐτῆς ἐνθουσιασμός ἐκορυφώθη αὐτόθι, ὅπου ἐξέμαθε τὴν οὐγγρικήν γλῶσσαν, ἐθεάθη δὲ ποτε εἰς περίπατον φέρουσα οὐγγρικήν ἐνδυμασίαν.

*

Ὅχι πλέον λευκοφόρον, ὡς εἰς ἄλλην βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἀλλὰ μαυροφόρον γυναῖκα θέλει ἡ παράδοσις τὴν ὑπερφυᾶ ἐμφάνισιν, δι' ἧς προαγγέλλονται εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀψβούργων ἐπιειμέναι συμφοραί.

Κατὰ τινὰ αὐστριακὴν ἐφημερίδα, τὴν πρωίαν τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐγένετο ἡ δολοφονία, ἡ αὐτοκράτειρα ἡγέρθη ἔντρομος καὶ ἔσπευσε πρὸς τινὰ τοίχον τοῦ δωματίου, τὸν ὅποιον ἐψηλάφησεν ἐπιμελῶς διὰ νὰ πεισθῇ ὅτι ἐκεῖ δὲν εἶνε θύρα. Εὐθὺς μετὰ ταῦτα κατέσασα ἡ Ἐλισάβετ τὴν εἰς παρακείμενον δωμάτιον κυρίαν τῆς τιμῆς, τῇ διηγήθη ὅτι μία γυνὴ ὑψηλῆ, βαρυπενθῆς ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ἐνεφανίσθη αἰφνιδίως εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ τὴν ἤγγισεν εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἰσχυρῶς, ὥστε αὐτὴ ἠσθάνθη ὄξυν πόνον, εἶτα δὲ ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ τοίχου. Ἡ αὐτοκράτειρα, ἀφοῦ διηγήθη τὴν ἱστορίαν ταύτην, ἐπλησίτισε καὶ πάλιν τὸν τοίχον, τὸν ἐψηλάφησεν ἐπιμελῶς καὶ ἐσταυροκοπήθη.

Ἡ ἐπὶ τῶν τιμῶν κυρία προσεπάθησε νὰ καθήσυχασῇ τὴν αὐτοκράτειραν, ἀλλ' αὐτὴ ἐκίνησε τὴν κεφαλήν καὶ ἐψιθύρισε:

— Δυστύχημα ἀπειλεῖ τὴν ἄτυχον οἰκογένειαν τῶν Ἀψβούργων.

*

Ὁ τύπος δὲν ἐφείσθη πληροφοριῶν καὶ ἀνεκδῶτων περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς. Ὁ ἐν Βιέννῃ λόγιος ὁμογενὴς κ. Χρηστομάνος, ὅστις ἐπὶ μακρὸν συνώδευσε τὴν αὐτοκράτειραν, χρηματίσας διδάσκαλος αὐτῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσ-

σαν, ἐδημοσίευσεν σελίδας ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ τηρουμένου ἡμερολογίου, ἐν ταῖς ὁποίαις μετὰ χάριτος τινὸς ἰδιαζούσης ἀνάξῃ ἡ ἐκλεκτὴ καὶ σπανία εἰκὼν ἐκείνης. Τινὰς ἐκ τούτων συνοψίζομεν ἐνταῦθα:

Ἠγάπα ἐνθουσιωδῶς τὸ ὠραῖον. Ὅτε γέροντις ἐν Μαδέρᾳ προσέφερον αὐτῇ ἀνοθεύσμη καμελιῶν, τῷ ἔδωκεν ἡ αὐτοκράτειρα ὡς ἀμοιβὴν ἀργυρὰ τινὰ νομίσματα. Ὅτε δὲ περαιτέρω εἰς τὴν αὐτὴν ὁδὸν ὠραῖον ἰθαγενὲς κοράσιον προσέφερον ἄλλην ἀνοθεύσμη ἐρυθρῶν καμελιῶν, ἡ αὐτοκράτειρα τῷ ἐχάρισεν χρυσοῦν νόμισμα. Ἐρωτηθεῖσα διατί εἰς τὸν πτωχὸν γέροντα ἔδωκεν ὀλίγα, εἰς δὲ τὸ νεαρὸν καὶ εὐθυμον κοράσιον τόσῳ πολλὰ, ἀπήντησε φαιδρά: διότι ἦτον ὠραία!

*

Τὶ ἀνεγίνωσκεν ἡ αὐτοκράτειρα. Τὸ πρόγραμμα τῶν ἀναγνωσμάτων αὐτῆς διὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1893 μακθάνομεν ὅτι συνέκειτο ἀπὸ βιβλίου τῶν Γιογκούρ, τοῦ Δωδέ, τοῦ Βωδελαίρ, τοῦ Λεκόντ Δελίλ, τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Τολστόη, τοῦ Τουργένιεφ, τοῦ Χάουπμαν, τοῦ Ἰψεν καὶ τῆς Γύπ. Τοῦ Σαίξπηρ τὸν Ὀθέλλον προώριζε διὰ μετάφρασιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

*

Σκέψεις τῆς αὐτοκρατείας:

«Ὅταν ἐκλείψῃ ὁ πόθος τῆς ζωῆς, ὁ ἄνθρωπος ζῆ ἐκτὸς αὐτῆς. Πῶς καὶ ποῦ θὰ ἀποθάνω, δι' ἐμὲ εἶνε ζήτημα δευτερεύον. Τὸν θάνατον περιμένω εἰς πᾶσαν στιγμὴν».

*

«Μοὶ φαίνεται ὅτι καὶ ὁ Βίσμαρκ ἦτον ὀπαδὸς τοῦ Σοπεργάουερ. Δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὰς γυναῖκας, ἐξαίρεσις ἴσως τῆς συζύγου του. Ἀλλὰ πρὸ πάντων νομίζω ὅτι κατεδίωκε τὰς βασιλίσσας. Ὅτε τὸν εἶδον κατὰ πρώτην φοράν, ἦτον ἐκτάκτως τραχὺς καὶ ἀκμυπτος. Ἐφαίνετο ὡς νὰ ἤθελε νὰ εἶπῃ: Αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ μένουν εἰς τὰ δωματῖα τῶν... Ὅλον ἐκεῖνο τὸ κατὰ τῆς Ἀγγλίας μίσος πιστεύω ὅτι τὸ εἶχεν ἐξ αἰτίας τῆς βασιλίσσης. Ἡ πτωχὴ αὐτοκράτειρα Φρειδερίκου ὑπέφερε καὶ αὐτὴ πολλὰ ἐξ αἰτίας τοῦ πρὸς τὰς γυναῖκας μίσους του».

*

Συνήθιζε νὰ λέγῃ πάντοτε:

«Οἱ βασιλεῖς εἶνε ὅσον καὶ οἱ κοινοὶ θνητοὶ δυστυχεῖς».

*

Ἀπαισία μοῖρα νομίζει τις ὅτι πλανᾶται ἐπὶ τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβούργων, ἂν κρίνωμεν ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἅτινα κατέλυσαν τὴν ζωὴν διὰ βιχίου καὶ τραγικοῦ θανάτου.

Τοῦ πρίγκιπος διαδόχου τοῦ θρόνου Ρωδόλφου πασίγνωστον εἶνε τὸ σπαρακτικὸν μυστηριώδες τέλος.

Ἡ δούκισσα τοῦ Ἀλανσόν, ἀδελφὴ τῆς αὐτοκρατείας Ἐλισάβετ, ἐκάη πέρυσιν ἐν Παρισίοις.

Ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Μεξικῶ Μαξιμιλιανός, ἀδελφὸς τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ, ἐφρονεῖτο ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν τῷ 1867.

Ὁ ἀρχιδούξ Ἰωάννης, ὅστις εἶχεν ἀπορρίψει δουκικούς τίτλους καὶ δικαιώματα, καὶ ὑπῆρτεν ὡς

ἀπλοῦς ναύτης, ἐπνίγη εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Βρασιλίας.

Ἡ ἀρχιδούκισσα Μαθίλδη ἐκάη καὶ αὐτὴ. Ὁ πρίγκιψ Λουδοβίκος τοῦ Τρένι ἠτύχησεν ἐφρονεῖς εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ ἀρχιδούξ Λαδίσλαος πυροβοληθεὶς ἐφρονεῖτο εἰς τὸ κυνήγι.

Τὸν κατάλογον, εἰς ὃν ἤδη προστίθεται ἡ αὐτοκράτειρα Ἐλισάβετ, θὰ ἠδύνατο νὰ πλουτίσωσιν οἱ δύο ἐξαδέλφοι αὐτῆς, βασιλεῖς τῆς Βαυαρίας, Λουδοβίκος ὁ Β', ὅστις ἐπνίγη εἰς τὴν λίμνην, καὶ ὁ ἀδελφὸς του Ὄθων, κλεισθεὶς εἰς τὸ φρενοκομεῖον.

*

Τὴν ἐπομένην τοῦ θανάτου τοῦ Ρωδόλφου λέγεται ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ σταθεῖσα ἐνώπιον αὐτοῦ, ὡς ζῶν ἄγαλμα τῆς ὀδύνης, τῷ εἶπε:

— Συγχωρήσατέ με, μεγαλειότατε, ἔφερα εἰς τὸν οἶκόν σας τὴν παραφροσύνην.

Ἡ αὐτοκράτειρα ὑπῆλπισετο τὴν κληρονομικὴν φρενοπάθειαν καὶ τὴν φοδερὰν μοῖραν τὴν διήκουσαν ἐπὶ τοῦ οἴκου τῆς Βαυαρίας.

Ὁ αὐτοκράτωρ, ἀντὶ ἀπαντήσεως, τῆς ἐκλείσε τὸ στόμα καὶ τὴν ἔσφιξε τρυφερῶς ἐπὶ τῆς καρδίας του.

*

Ἐξῆσεν εἰς ιδεώδη κόσμον ἰδικὸν τῆς, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν πραγματοποιήσῃν ἔβαινε διαρκῶς ἀλλ' αἰ προσπάθειαι τῆς δὲν ἐφθάνον εἰς ἀποτέλεσμα. Διὰ τοῦτο ἠρέσκετο διαρκῶς εἰς τὴν μεταβολὴν. Ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ιδεώδους μετέπιπτεν εἰς τὸ ἕτερον πρὶν συμπληρώσῃ τὸ ἐν, συνελάμβανεν ἄλλο σχέδιον. Ἐκτίσε περικαλλῆ παλάτια εἰς δάσος τι τοῦ Ἄϊντε, εἰς τὰ περίχωρα τῆς Βιέννης, εἰς τὴν Οὐγγαρίαν παρὰ τὴν Πέστην, εἰς τὸ Γαστουρι τῆς Κερκύρας. Τὰ ἀνήγειρε, τὰ διεκόσμη πολυτελῶς, ἀπέλαυεν αὐτῶν ἐπὶ τινὰ καιρὸν, καὶ τὰ ἐγκατέλειπεν, ὡς κορεσθεῖσα. Τὸ ἐν Κερκύρα «Ἀχιλλεῖον» τῇ ἐστοίχισε περὶ τὰ δέκα ἑκατομμύρια.

*

Ἐκ τῶν συγγραφέων τρεῖς ὑπὲρ πάντας ἐθαύμαζε τὸν Σαίξπηρ, τὸν Ἄϊνε καὶ τὸν Ὀμηρον. Μνημεῖον διὰ τὸν Ἄϊνε εἶχεν ἀνεγείρῃ εἰς τὸ «Ἀχιλλεῖον», εἰς τὸν Ὀμηρον ἐν τῷ παρὰ τὴν Πέστην μεγάρῳ, καὶ εἰς τὸν Σαίξπηρ ἐν τῇ ἐπαύλει τῇ παρὰ τὴν Βιέννην.

*

Ἐξέμαθε τὴν νεοελληνικὴν. Εἶχε πλησίον τῆς διδασκάλους καὶ ἀναγνώστας πρὸς τοῦτο νέους Ἑλληνας λογίους. Ἠγάπα τὴν δημοτικὴν μᾶς γλῶσσαν. Ἠρέσκετο εἰς τοὺς στίχους τοῦ Βλακωρίτου ἀνεγίνωσκε τὸν προσφιλεῖ τῆς ποιητῆν, τὸν Ἄϊνε, εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ κ. Βλάχου.

ΜΙΑ ΕΛΛΗΝΙΣ

Ἡ γηραιὰ δέσποινα Καλλιόπη Παπαλεξοπούλου, τὸ γένος Καλαμογάρτη, ἥτις ἀπέθανε κατ' αὐτὰς ἐν Ναυπλίῳ, ὑπῆρξε μία τῶν διαπρεπῶν Ἑλληνίδων ἐξ ὧν παρήγαγε τὸ νεαρὸν ἡμῶν ἔθνος, τὸ ἀόρως ἐτι ἔχον πρὸς τὸν πολιτισμὸν,

καί συγκαταριθμοῦν ἀκόμη μεταξύ τῶν σπανίων καί σχεδόν μυθικῶν ἀντικειμένων τὰς ὑπερόχους γυναικας. Παρ' ἡμῖν ὅπου ἡ γυνὴ ὄχι σπανίως κυμαίνεται μεταξύ κούκλας καί μεγάρας, ἡ Καλλιόπη Παπαλεξοπούλου ἔζησεν ὡς ὁ τύπος τοῦ «αἰωνίου θήλεος, τοῦ ἀνυψώνοντος ἡμᾶς», κατὰ τὸν ποιητὴν.

Δωδεκαετίς, ὅτε ἐξερράγη ἡ Ἑλληνική Ἐπανάστασις, ἀπῆλθε μετὰ τῆς οἰκογενείας τῆς εἰς τὴν Ἀγκῶνα τῆς Ἰταλίας, ἐκεῖ δὲ προσκείωσεν εἰς ἑαυτὴν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς καθολικῆς μορφώσεως, ἅτινα βραδύτερον ἀνέπτυξεν ἐν Ἑλλάδι εἰς ἐπίφθονα χαρίσματα. Ὑπῆρξε πρότυπον ἀξιεράστου κομψότητος, τελεία ἱππεύτρια καί χορεύτρια, ἀκόρεστος φιλαναγνώστρια, πνευματώδης καί ἐτοιμολόγος εἰς τὰς συνομιλίας τῆς, ἐπὶ πᾶσι κυρία ἀκαταπονήτου δραστηριότητος, ἀναμιχθεῖσα εἰς τὴν πολιτικὴν, καί καταστήσασα τὸν ἀρχοντικὸν οἶκόν τῆς ἐν Ναυπλίῳ κέντρον τῆς ἐναντίον τοῦ Ὄθωνος κινήσεως. *

Ἐκ τῶν ὠραίων ἀνεκδότων τοῦ βίου τῆς σταχυολογοῦμεν τὰ ἑξῆς:

Ὅτε μετὰ τὴν στάσιν τῆς φρουρᾶς τοῦ Ναυπλίου τὰ βασιλικὰ στρατεύματα προήλασαν μέχρι τῶν πυλῶν τῆς πόλεως ὑπὸ τὸν Χάν, οὗτος ἐμήνυσε πρὸς αὐτὴν νὰ φύγῃ τοῦ Ναυπλίου, διότι, ἂν εἰσέλθωσιν οἱ βασιλικοὶ εἰς τὴν πόλιν, δὲν ἐγγυᾶται περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς. Ἡ κ. Παπαλεξοπούλου, εἰς ἀπάντησιν, ἀπέστειλε τὸ ἐπισκεπτήριόν τῆς πρὸς τὸν Χάν μετὰ τῆς ἑξῆς ὑποσημειώσεως: «Λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν κ. Χάν ὅτι δὲν φοβεῖται εἰμὴ τὸς ποντικούς.»

Προσῆλθέ ποτε πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ὁ Γάλλος ἱστοριογράφος καί ἀκαδημαϊκὸς Ἐρρίκος Μαρτέν, ὅστις καί τὴν ἐχαίρεισε μετὰ γαλατικῆς ὀλως εὐγενείας ὡς ἑξῆς:

— Κυρία, ἔρχομαι νὰ καταθέσω τὰ σέβη μου ἐνώπιον μιᾶς μεγάλης κυρίας τοῦ αἰῶνός μας.

— Πολὺ μεγάλης πράγματι, κύριε Μαρτέν, ἀπήντησεν ἐκείνη· ἑβδομήντα χρόνια περασμένα!

Καί συνήθιζε νὰ λέγῃ:

— Μετὰ τὸ Παλαμῆδι ἔρχομαι ἐγώ. Εἶμαι ἐν ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα μνημεῖα τοῦ Ναυπλίου, καί ἡ ἐπίσκεψίς εἶνε ὑποχρεωτική.

Πολλάκις ὄφθη διανέμουσα εἰς δύο ἢ τρεῖς πτωχοὺς τὰς ὀλίγας δραχμάς, αἱ ὁποῖαι τῇ ἀπέμενον ἐκ τῆς συντάξεως τῶν πεντακοσίων δραχμῶν, τῶν χορηγοῦμένων εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους.

— Ἀς τὰ μοιρασθῶμεν, ἔλεγεν, ἐγὼ κρατῶ τὰς πέντε, πάρετε καί σεῖς τὰς ἄλλας πέντε. Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ζοῦν, θὰ ζήσω κ' ἐγὼ ὡς τὸ τέλος τοῦ μηνός. . .

Ὅσάκις ἡ ἀκτίς τοῦ φωτός, εἶπεν ὁ Σίλλερ, ἀντανάκλῃ ἐπὶ τῶν ὕδατων, ταῦτα φαίνεται ὅτι λάμπουν διὰ τῆς ἰδίας ἑαυτῶν λάμψεως. Ἀλλὰ τὰ κύματα συνθλίβονται τὸ ἐν κατὰ τοῦ ἄλλου, διώκουσιν ἀλλήλα καί φεύγουσι μακρὰν τοῦ φωτεινοῦ σημείου. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἐν τῇ αἴγλῃ τὴν ὅποιαν ἀναδίδουν τὰ ἀζώματα· δὲν λάμπει ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἡ θέσις ἡ κατεχομένη ὑπ' αὐτοῦ.

Γ Ν Ω Μ Α Ι ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ

Ὅσπερ τὰ φυτὰ τοῖς μὲν μετρίοις ὕδασι τρέφεται τοῖς δὲ πολλοῖς πνίγεται, τὸν αὐτὸν τρόπον ψυχὴ τοῖς μὲν συμμετρίοις αὔξεται πονοῖς, τοῖς δ' ὑπερβάλλουσι βαπτίζεται.

Πλούταρχος

Ὅφειλομεν νὰ ἐνθυμώμεθα πάντοτε ὅτι τὸ νὰ ὀδυνηθῇ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν τέλειον βίον, τοῦτο εἶνε τὸ σκοπούμενον τῆς ἀγωγῆς· ἀνατρέφοντες δὲ παιδας χρεωστούμεν νὰ ἐκλέξωμεν καί τὴν μέθοδον καί τὸ διδασκασόμενον πρᾶγμα πρὸς τὸν ὀρισμένον ἐκείνον σκοπὸν. Ἀλλ' ἐξ ὑπαρχῆς ὀφειλομεν νὰ προφυλαχθῶμεν ἀπο τὴν μορᾶν αὐθεντίας τοῦ συρμού.

Σπένδερ

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Αἱ τρίζουσαι θύραι.

Αἱ τὸσον ἐνοχλητικῶς τρίζουσαι θύραι, ὅσάκις οἱ στρόφιγγες ἔχουσι καλυφθῆ ὑπὸ σκωρίας, σιωπῶσιν ἂν ἀλειφθῶσι διὰ κοινῶν ἐλαίου τὰ περὶ τοὺς στρόφιγγας μέρη. Ἀντὶ τοῦ ἐλαίου ὅμως, δι' οὗ ῥυπαίνονται τὰ ξύλα τῆς θύρας καί τὸ δάπεδον, δύνασθε νὰ μεταχειρισθῆτε μολυβδοκόνδυλον μαλακὸν ἐκ τῶν τῆς ἰχθυογραφίας. Διὰ τοῦτου τρίβοντες τοὺς στρόφιγγας, ἀφοῦ ὑπεγείρετε τὰ θυρόφυλλα, καθιστᾶτε αὐτοὺς ἀφώνους.

Καθαρισμὸς παλαιῶν ταπήτων.

Τινάζετε τὸν τάπητα καλῶς διὰ νὰ φύγῃ ὁ κορινθός, καί ἔπειτα βρέξατε τὸ ἀντίστροφον μέρος αὐτοῦ διὰ μίγματος χολῆς βόδου καί ὕδατος, διαλύοντες μίαν χολὴν εἰς 10 λίτρας ὕδατος. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ τάπης ἀνακτᾷ τὴν προτέραν ζωηρότητα τῶν χρωματισμῶν.

Αἱ παλαιαὶ ὄρνιθες.

Μὴ κρατεῖτε εἰς τὸν ὀρνιθῶνα ὄρνιθας ἡλικίας ἀνωτέρας τῶν 4 ἐτῶν. Τριετῆς ὄρνις δίδει τὰ περισσότερα ᾠά, τετραετῆς δὲ μεγαλύτερα ἀλλὰ καὶ ὀλιγότερα· ἀπὸ τῆς ἡλικίας ταύτης ἡ εὐτοκία ἐλαττοῦται καί ἡ ὄρνις πρέπει νὰ σφαγῇ, πλην ἂν ὁ ἰδιοκτήτης αὐτῆς ἐκ φιλοστοργίας θέλῃ νὰ τὴν γηροκομήσῃ. Ὑπελογίσθη ὅτι εὐτοκος ὄρνις δίδει τὸ πρῶτον ἔτος περὶ τὰ 80 ᾠά, τὸ δεύτερον καί τρίτον 120, τὸ τέταρτον 80.

Πῶς διατηροῦνται τὰ λεμόνια.

Θέσατε λεπτὴν ἄμμον πλησίον τοῦ πυρὸς ἢ ἐντὸς κλιδάνου, ἅμα δὲ στεγνωθῇ ἐντελῶς καί ψυχρανθῇ, ρίψατε αὐτὴν ἐντὸς ξυλίνου κιβωτίου καί τοποθετήσατε τὰ λεμόνια τυλιγμένα ἐντὸς χαρτίου χωριστὰ ἕκαστον, ὄρθια μὲ τὴν βᾶσιν πρὸς τὰ κάτω καί κατὰ στρώματα. Τὸ κιβώτιον νὰ φυλαχθῇ εἰς μέρος μὴ προσβαλλόμενον ὑπὸ τῆς ὑγρασίας.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Οἱ ποντικοὶ καὶ ἡ πανώλης.

Ἡ πρό τινας καιροῦ ἐνοσκήψασα πανώλης ἐν Χογκὼγκ καὶ Καντόν τῆς Κίνας, πλην τῶν ἀνθρώπων, ἐπέφερε σημαντικὴν βλάβην μεταξύ τῶν ποντικῶν εἰς τὰς δύο ταύτας πόλεις.

Ἡ κινεζικὴ φαντασία ὡς ἑξῆς ἐξηγεῖ τὴν ἰδιόζουσαν στοργὴν τῆς ἐπιδημίας ταύτης πρὸς τὸ γένος τῶν ποντικῶν.

Ἡ μήτηρ τοῦ αὐτοκράτορος τηρεῖ ἀπαύστως ἀναμμένας παρ' ἑαυτῆς δεκαοκτὼ λυχνίας, συμβολίζουσας τὰς δεκαοκτὼ ἐπαρχίας τοῦ Κράτους. Ὅτε αἴφνης ἡ μία ἐκ τῶν λυχνιῶν ἤρχισε νὰ καίῃ λίαν ἀμυδρῶς, ἂν καί τῆς αὐτῆς φροντίδος πρὸς τὰς ἄλλας λυχνίας εἶχε τύχει. Ἡ αὐτοκράτειρα τότε ἐκάλεσε τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀστρολόγων τοῦ αὐτοκράτορος διὰ νὰ τῆς ἐξηγήσῃ τὸ φαινόμενον. Μετ' ἐμβριθῆ μελέτην τοῦ πράγματος καί ἀναδίφησιν τῶν ἀρχείων τοῦ Κράτους, ὁ ἀστρολόγος εἶπεν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν, ὅτι ἡ κακῶς καίουσα λυχνία παρίστα τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Καντόν, ἣτις ἐμελλε νὰ προσδληθῇ ὑπὸ βαρείας ἐπιδημίας, ἐξ ἧς θὰ ἀπέθνησκον τὰ ἐννέα δέκατα τῶν κατοίκων. Τοιαύτη ἡ βουλὴ τοῦ θεοῦ.

Ἡ αὐτοκράτειρα κατεθλίβη ἐκ τῆς εἰδήσεως καί ἠρώτησε τὸν ἀστρολόγον πῶς ἦτο δυνατόν ν' ἀποσοβηθῇ τοῦ λαοῦ τοῦ Καντόν ὁ φοβερός οὗτος κίνδυνος. Ὁ ἀστρολόγος ἀπεκρίθη ὅτι τὸν θεὸν θὰ ἐξιλέωνον μόνον θυσίαι καί ἀναθήματα. Τότε ἡ αὐτοκράτειρα διέταξε νὰ μὴ φεισθῶσιν οὐδενὸς μέσου πρὸς ἐξιλέωσιν αὐτοῦ.

Μετὰ τὰς γενομένας προσευχὰς καί τὰ προσαχθέντα ἀναθήματα ἠρωτήθη πάλιν ὁ ἀστρολόγος περὶ τοῦ ἀποτελέσματος. Οὗτος, ἀφοῦ ἐξήτασεν αὐθις τὰ πράγματα μετὰ πάσης προσοχῆς, ἐδήλωσεν ὅτι ὁ θεὸς συγκατένευε νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμὸν καί ὅτι ἤρκειτο νὰ ἐκλέξῃ ὡς θύματα τῆς νόσου τὰ τέσσαρα δέκατα τῶν κατοίκων, καί πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐλλείμματος, ἀνάλογον ποσὸν ποντικῶν.

Καί ἰδοὺ διατὶ οἱ ποντικοὶ τοῦ Χογκὼγκ καί τοῦ Καντόν διαμοιράζονται μετὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ ἐλαχιστον φθονητὸν προνόμιον τοῦ νὰ ἀποτίνωσιν ἴσον φόρον εἰς τὸ βασιχῆριον τῆς πανώλους.

Παγκόσμιος τύπος.

Αἱ καθ' ὅλον τὸν κόσμον ἐκδιδόμεναι ἐφημερίδες ὑπολογίζονται εἰς 50,000 περίπου.

Ἐκ τούτων 20,169 ἐκδίδονται εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, 6,300 εἰς Γαλλίαν, 6,000 εἰς Γερμανίαν, 8,000 εἰς Ἀγγλίαν, 2,000 εἰς Ἰαπωνίαν, 1,500 εἰς Ἰταλίαν, 1,200 εἰς Αὐστρίαν, 850 εἰς Ἰσπανίαν, 800 εἰς Ρωσίαν, 450 εἰς Ἑλβετίαν, 300 εἰς Ὀλλανδίαν, 300 εἰς Βέλγιον καί αἱ λοιπαὶ εἰς διάφορα ἄλλα κράτη τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καί Ἀμερικῆς.

Εἰς τὴν ἀπογραφικὴν ταύτην σημείωσιν ἡ Ἑλλὰς φέρεται ὡς ἀριθμοῦσα 600 ἐφημερίδας, ὅπερ ἀνακριβὲς καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἐξωγκωμένον. Αἱ ἐλληνικαὶ ἐφημερίδες μετὰ τῶν ἐκτὸς τῆς ἐλευθερίας

Ἑλλάδος ἐκδιδομένων τακτικῶς καὶ ἀτάκτως δὲν ὑπερβαίνουσι βεβαίως τὰς 150.

Πότε θεορίζουσι τὸν οἶνον.

Κατὰ Ἰανουάριον: εἰς Αὐστράλιαν, Χιλήν, Νέαν Ζηλανδίαν, Ἀργεντινὴν Δημοκρατίαν.

Κατὰ φεβρουάριον: εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας.

Κατὰ μάρτιον: εἰς ἄνω Αἴγυπτον, Κορδοφάν.

Κατὰ ἀπρίλιον: εἰς Συρίαν, Περσίαν, Κοῦβαν.

Κατὰ μάιον: εἰς Ἀλγερίαν, Κίναν, Ἰαπωνίαν, Φλωρίδα, Τύνιδα, Μαρόκον.

Κατὰ ἰούνιον: εἰς Ἑλλάδα, Ἰταλίαν, Πορτογαλίαν, Ἰσπανίαν, Ἠνωμένας Πολιτείας (πρὸς νότον).

Κατὰ ἰούλιον: εἰς Αὐστρίαν, Ρωσίαν, Ἠνωμένας Πολιτείας (πρὸς δυσμὰς).

Κατὰ ἀγούστον: εἰς Γαλλίαν καί λοιπὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, Καναδᾶν.

Κατὰ σεπτέμβριον: εἰς Κολομβίαν.

Κατὰ ὀκτώβριον: εἰς Σουηδίαν, Νορβηγίαν καί Βόρειον Ρωσίαν.

Κατὰ νοέμβριον: εἰς Περσὺ καὶ Νότιον Ἀφρικὴν.

Κατὰ δεκέμβριον: εἰς Βιρμανίαν.

Γεωγραφικὰ ποικίλα.

Τὸ ὑψηλότερον κατοικημένον μέρος τῆς γῆς εἶνε ἐν μοναστήριον τοῦ Θιβέτ κείμενον 5,039 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Κατόπιν ἔρχεται τὸ Τὸκ-Τζαλούγκ ἐπίσης ἐν Ἀσίᾳ κείμενον, ὅπου τὰ χρυσορυχεῖα τοῦ Θιβέτ, 4,980 μέτρα. Τρίτον εἶνε τὸ Ἄπο τοῦ Περσῶ ἐν Ἀμερικῇ, 4,382 μέτρα.

Αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ ὀρέων εἰς ἐκάστην τῶν πέντε ἡπείρων εἶνε: εἰς Ἀσίαν τὸ Γωρισαγκάρ 8,840 μέτρα, εἰς Ἀμερικὴν ἡ Ἀκογκάγουα 6,970 μ., εἰς Ἀφρικὴν τὸ Κιλιμάντζαρο 6,100 μ., εἰς Εὐρώπην τὸ Λευκὸν Ὄρος 4,810 μ. καί εἰς Ὀκεανίαν ἡ Μονα-κέα 4,253 μ.

Μέγιστα βᾶθη θαλασσῶν εἶνε: τοῦ Εἰρηνικοῦ βορείου ὠκεανοῦ 8,918 μέτρα, τοῦ Εἰρηνικοῦ νοτίου ὠκεανοῦ 8,285 μ. Τοῦ Ἀτλαντικοῦ βορείου 8,340 μ., τοῦ νοτίου 7,370 μ. Τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ 6,205 μ. Τῆς Βορείου θαλάσσης 4,845 μ. Τοῦ Ἀνταρκτικοῦ ὠκεανοῦ 3,612 μ.

Μακρότατοι ποταμοὶ εἶνε: Τῆς Εὐρώπης ὁ Βόλγας 3,570 χιλιομέτρων· τῆς Ἀσίας ὁ Ὄ5 5,200 χιλιομ.· τῆς Ἀφρικῆς ὁ Νεῖλος 5,940 χιλιομ. καί τῆς Ἀμερικῆς ὁ Μισισσιπὴς 6,530 χιλιομ.

Ἡ ἀνθρωπίνη ἐργασία.

Ρῶσος συγγραφεὺς ὁ Νοβικὼφ ὑπολογίζει τὴν καθ' ἡμέραν ἐργασίαν ὁλοκληροῦ τῆς ἀνθρωπότητος καί τὴν ἀξίαν αὐτῆς ὡς ἑξῆς: οἱ ἐργαζόμενοι ἄνθρωποι ἀνέρχονται εἰς 538 ἑκατομμύρια ἢ ἀξία τῆς ἐργασίας αὐτῶν κατὰ μέσον ὅρον εἶνε ἐν φράγκον, ἣτοι ἐν συνόλῳ ἡ ἀνθρωπότης ἐκτελεῖ ἡμερησίαν ἐργασίαν ἀξίας 538 ἑκατομμυρίων φράγκων. Καθ' ὥραν 22 1/2 ἑκατομμυρίων καί κατὰ λεπτόν 375 χιλιάδων φράγκων.

Οἱ κάτοικοι τῆς γῆς.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς κατὰ προσέγγισιν ὑπολογίζεται εἰς 1500 ἑκατομμύρια.

Πυκνότερον κατοικημένη ἡπειρος εἶνε ἡ Εὐρώπη, ὅπου ἀναλογοῦσι 37 κάτοικοι ἐπὶ ἐνὸς τε-

τραγωνικού χιλιομέτρου. Ἡ Ἀσία κατοικεῖται ὑπὸ 19 κατοίκων κατὰ χιλιομέτρον τετραγωνικόν, ἡ Ἀφρική ὑπὸ 5, ἡ Ἀμερική ὑπὸ 3. Ἡ Ὠκεανία, ἡ Αὐστραλία καὶ αἱ πολικαὶ γῶραι ὑπὸ 0,7—μέσος ὅρος εἶνε 11 κάτοικοι κατὰ τετραγωνικόν χιλιομέτρον.

Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς αὐξάνει ἐτησίως κατὰ 5 ἐπὶ τοῖς χιλίοις, μετὰ ἕξ αἰῶνας ἦτοι περὶ τὸ ἔτος 2500 οἱ ὅλοι κάτοικοι τῆς γῆς θ' ἀνέρχονται εἰς 33 1/2 δισεκατομμύρια.

Ἐφ' οὗτος ὅρους διατελεῖ σήμερον ἡ ἀνθρωπίνη διαίτα, πολὺ πρὶν ἢ ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς πυκνωθῆ τόσον, ἡ ζωὴ θά καταστῆ ἀδύνατος, ἐλλείψει ἐπαρκῶν μέσων πρὸς διατροφήν καὶ ὑδάτων πρὸς πόσιν.

Ἄλλ' ἡ ἀνθρωπότης τοῦ μέλλοντος θά ἐξεύρη βεβαίως τρόπον πρὸς ἰδίαν συντήρησιν ὡς βαίνει ὁλονὲν προσδεύουσα.

Ἐπολογίζεται ὅτι ἐκ τῶν 1500 ἑκατομμυρίων κατοίκων τῆς γῆς 550 ἑκατομμύρια εἶνε ἐνδεδυμένοι, 250 ἑκατομμύρια γυμνοί, 700 ἑκατομμύρια φέρουσι ἀπλήν ζώνην. 550 ἑκατομμύρια κατοικοῦσιν εἰς οἰκίας, 700 ἑκατομμύρια εἰς κλύδας καὶ σπήλαια, 250 ἑκατομμύρια δὲν ἔχουσι μόνιμον κατοικίαν.

Αἱ μεγαλύτεραι νῆσοι.

Αἱ μεγαλύτεραι νῆσοι τῆς γῆς εἶνε :	
Νέα Γουινέα	785 χιλίοις. τετρ.
Βορνέο	733 " "
Μαδαγασκάρ	591 " "
Νήσος Γαλλίας	536 " "
Σουμάτρα	431 " "
Νιππὸν	226 " "
Ἀγγλία	217 " "
Νέα Ζηλανδία (νότιος)	150 " "
Ἰάβα	126 " "
Κούβα	119 " "
Νέα Ζηλανδία (βόρειος)	118 " "
Νέα γῆ	111 " "
Λουδοῦν	106 " "
Ἰσλανδία	105 " "
Ἰρλανδία	84 " "

Ἡ Κύπρος ἔχει ἑκτασίαν 9,600 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων καὶ ἡ Κρήτη 8,590.

Ταχύτης καὶ δύναμις τοῦ ἀνέμου.

Ἡ ἐλαφροτάτη αὖρα διατρέχει τὸ πολὺ ἐν χιλιομέτρον καθ' ὄραν.

Ἀνεμὸς ἀσθενής	1 — 15	χιλιομ.
" μέτριος	15 — 35	"
" ἰσχυρὸς	35 — 55	"
" ἰσχυρότατος	55 — 75	"
" βίαιος	75 — 110	"
Λαίλαψ	110 — 180	"
Τυφῶν	200	"

Ἡ πίεσις τοῦ πνέοντος ἀνέμου κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον ὑπολογιζομένη εἰς χιλιόγραμμα εἶνε ἰσχυροτάτη.

Τοῦ μὲν μετρίου ἀνέμου φθάνει μέχρι 12 χιλιόγραμμων, τοῦ δὲ ἰσχυροῦ μέχρι 48 καὶ τοῦ τυφῶνος ὑπερβαίνει τὰ 250 χιλιόγραμμα, ἦτοι δύναται

να ἔκτοπισῃ ὄχλον ἐνὸς κυβικοῦ μέτρου καὶ βάρους 250 χιλιόγραμμων.

Ἀληθῶς δὲ πλεῖστα παραδείγματα ὑπάρχουσι μεγάλων ἐκ τοῦ ἀνέμου καταστροφῶν. Κατὰ τὸ 1885 ἐλόκληρος γέφυρα ἐξετοπίσθη ὑπὸ λαίλαπος εἰς τὴν Σκωτίαν καὶ τὸ κατὰ τὴν ὄραν ἐκείνην διερχόμενον σιδηροδρομικὸν τραῖνον ἀνετράπη. Ἐπελογίσθη δὲ ὅτι ἡ λαίλαψ ἐκείνη εἶχε δύναμιν πίεσεως 188 χιλιόγραμμων κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον.

Οἱ πρόγονοί μας.

Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν ἔχει δύο γονεῖς καὶ ἑκάτερος τῶν ἡμετέρων γονέων εἶχε πάλιν ἀνά δύο γονεῖς, ἐν ὄλῳ ἔχομεν ἕξ προγόνους. Οἱ τέσσαρες γονεῖς τῶν γονέων μας εἶχον ἀνά δύο γονεῖς, ἦτοι 8, ὥστε μέχρι τῆς 4ης γενεᾶς ἔχομεν ἤδη 14 προγόνους. Ἄν ἀνέλθωμεν οὕτω μέχρι τῆς 56 γενεᾶς, ἦτοι μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1896 ἀρχόμενοι, θά εὐρωμεν ὅτι ἔχομεν ἑκαστος 139,235,017,489,534,976 προγόνους.

Ὁ ἀριθμὸς οὗτος, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται ἀπίστευτος, εἶνε μαθηματικῶς ἀκριβής. Δὲν ἔπεται ὅμως ὅτι ἑκαστος τῶν συγχρόνων κατοίκων τῆς γῆς ἔχει τόσους ἰδίους προγόνους· πολλοὶ ἔχουσι κοινούς προγόνους. Ἐπελογίσθη ὅτι ἐν ἀνθρωπίνῳ ζεῦγῳ εἰς διάστημα 5 χιλιάδων ἐτῶν θά ἦδύνατο νὰ παραγάγῃ πληθυσμὸν, ὅστις ἀριθμητικῶς θά παρίστατο διὰ 2,199,915 ἀκολουθουμένων ὑπὸ 144 μηδενικῶν.

Ἠρώες τῆς κολυμβητικῆς.

Ἐξ ἀφορμῆς ἀποπειράς γενομένης πρὸ τινος ὑπὸ τινος Φραντὺ Χόλμες ἐκ Βιρμινγῆμης πρὸς διάβασιν κολυμβητὴ τοῦ μεταξὺ Δούδρου καὶ Καλαί στενοῦ, λόγος ἐγένετο ἐν τῷ τύπῳ ὅτι ὁ πρώτος κολυμβητῆς ὁ κατορθώσας τὸ κινδυνώδες τοῦτο πέρασμα εἶνε ὁ λοχαγὸς Μπόιτον, κατὰ Μάιον τοῦ 1875.

Ἀκριβῶς εἰπεῖν, οὗτος εἶχεν ἐφοδιασθῆ διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον μὲ ἀδιάβροχον ἔνδυμα ἐκ καουτσούκ ἰδίας ἑαυτοῦ ἐρευνήσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχεν ἐκτελέσει ἐπιτυχῆ πειράματα ἐν Ἀμερική διὰ τὴν ἐπίσημη κινδυνώδη διάβασιν τοῦ Νιαγάρα.

Ὁ λοχαγὸς Μπόιτον ἐπέρασε κολυμβῶν ἀπὸ τοῦ Σουθ-Φόρελανδ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Gris-Nez ἐν διαστήματι εἰκοσιτεσσάρων ὥρων καὶ ἡμισίας.

Τρεῖς μῆνας μετὰ ταῦτα ὁ λοχαγὸς Οὐἔδ διέσχισε κολυμβῶν τὸ ἀπὸ Δούδρου εἰς Καλαί στενὸν, διάστημα 23 ναυτικῶν μιλίων, εἰς 24 ὥρας, ἀνευ τῆς βοήθειᾶς οὐδεμιᾶς συσκευῆς.

Τὸ κατορθῶμα τοῦτο ἐπανελήθη κατ' Αὐγουστον τοῦ 1877 ὑπὸ τοῦ Κάβελ, ὅστις ἐφθασε τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς κολυμβητικῆς ταχύτητος, διότι διήλθε τὸ στενὸν εἰς δώδεκα ὥρας μόνον.

Ἐσχάτως τέλος Ἀμερικανὸς τις, Δαβίδ Δάλτων ὀνόματι, κατορθώσας νὰ διαπλεύσῃ τὴν Μάγνην μεταξὺ Βουλώνης καὶ Φόλκστον, κολυμβῶν ἀνάσκελα. Ἐμείνει εἰς τὸ νερὸν τριακόντα ὥρας. Τὸν ἠκολούθει σωστικὴ σχεδία διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, ἀλλὰ δὲν τῇ ἐχρησίμευσεν.